

Harju Maavalitsus

HARJUMAA TERVISEPROFIIL ja TERVISEDENDUSE TEGEVUSKAVA 2010- 2013

**Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond**

Eesti tuleviku heaks

Tallinn 2010

Kinnitan:

.....

Ülle Rajasalu
Harju Maavanem

“.....” 2010 a.

EESSÕNA

Tänaseks päevaks on ühiskonnas mõistetud, et inimese tervis ei ole ainult tema isiklik asi. Kui soovime tervet ja õnnelikku kogukonda, tuleb selle nimel mitmetasandilist koostööd teha, kus oluline roll on kohalikul haldus-poliitilisel struktuuril. Terviseprofiili eesmärk on anda esmane laiapõhjalisem ülevaade maakonna elanike sotsiaal-majanduslikust taustast, mõistmaks elanikkonna tervise vajadusi ja aitamaks seeläbi kaasa maakondliku tervisesekkumiste paremale planeerimisele.

Kuivõrd terviseprofiile koostavad nii maavalitsused kui ka kohalikud omavalitsused, siis keskendutakse siinkohal enam Harju maakonna üldandmetele. Samuti on arvestatud tööga, et Tallinn moodustab Harju maakonnast mitmes mõttes määrava tähtsusega üksuse ning et Tallinna linn koostab eraldi profiili. Seetõttu on Tallinna andmed suurelt jaolt ülejäänud maakonna andmetest eristatud ning nende andmete analüüsile eraldi ei keskenduta. Samuti palume pöörata tähelepanu terminite Harjumaa ja Harju maakond kasutamisele. Harjumaa all mõistetakse piirkonda ilma Tallinnata ja Harju maakond hõlmab endas ka Tallinna.

Käesolev ülevaade valmib Eesti tervisepoliitika rakendusplaani raames Tervise Arengu Instituudi koordineerimisel ning peaks muutuma regulaarselt kaasajastatavaks alusdokumendiks terve kogukonna toetamiseks vajalike poliitiliste otsuste tegemisel.

LÜHENDID:

EHK – Eesti Haigekassa

ESA – Eesti Statistikaamet

HOL – Harjumaa Omavalituste Liit

PEPK – Põhja-Eesti Päästekeskus

RTAK – Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020

TAI – Tervise Arengu Instituut

TN – Tervisenõukogu

TT – Tervisetuba

TERVISEPROFIILI VALMIMISELE AITASID KAASA:

Alan Rood
Annika Soa
Eevi Roos
Gitta Riener
Gülnara Rikken
Kairi Kilp
Kaisa Kask
Kaja Rattas
Kerli Tamm
Kristel-Liis
Kaunismaa
Kuldar Vassiljev
Küllü Luuk
Laura Randoja
Lemmo Jaanus
Liis Jakimainen
Maris Liiders
Moonika Viigimäe
Nikolai Vojeikin
Rein Suppi
Riin Kivinurm
Ruth Jürisalu
Sirje Luide

Täname!

TABELITE JA JOONISTE SISUKORD

Tabel 1. Elussünnid Harjumaal soo järgi (ESA 2009).....	12
Tabel 2. Abordid ja abortiivsuskordajad Harjumaal (TAI 2009).....	13
Tabel 3. Raseduse ajal suitsetavate naiste arv võrreldes sünnitajate arvuga (TAI tervisestatistika ja terviseuringute andmebaas 2009).....	14
Tabel 4. HIV esmashaigestumine Harjumaal (TAI 2009).	14
Tabel 5. Koolikohustuse mittetäitmine Harjumaal (Harju Maavalitsus 2010).	28
Tabel 6. Põhja Prefektuuris avastatud alaealiste osalusega kuritegude arv Harju maakonnas (sh Tallinn) ja osakaal (Põhja Prefektuur 2010).....	29
Tabel 7. Tervist edendavad asutused Harjumaal (TAI 2010).	33
Tabel 8. Kuritegevus Harjumaal (ESA 2009).	36
Tabel 9. Tulekahjud ja tules hukkunud Harjumaal (PEPK 2010).....	37
Joonis 1. Aasta keskmine rahvaarv Harju maakonnas soo lõikes (ESA 2009).....	10
Joonis 2. Harjumaa rahvastikupüramiid seisuga 1. jaauar 2009 (ESA 2009).....	10
Joonis 3. Elussünnid Harjumaal ema vanuse järgi aastatel 2000-2008 (TAI 2009).	12
Joonis 4. Esmashaigestumine teatud nakkushaigustesse Harjumaal (TAI 2009).	15
Joonis 5. Naiste surmad Harjumaal vanusegruppide kaupa (ESA 2009).....	16
Joonis 6. Meeste surmad Harjumaal vanusegruppide kaupa (ESA 2009).	16
Joonis 7. Standardiseeritud suremuskordajad 100 000 elaniku kohta Harju maakonnas (sh Tallinn) (ESA 2009).....	17
Joonis 8. Loomulik iive Harjumaal 1000 elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).....	18
Joonis 9. Keskmine brutopalk Harju maakonnas võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009). ...	19

Joonis 10. Hõivatute osakaal Harjumaal võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).	20
Joonis 11. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi Harjumaal (ESA 2009).	21
Joonis 12. Töötute osakaal Harjumaal võrreldes Eesti keskmisega, ühik % (ESA 2009).	22
Joonis 13. Ravikindlustusega kaetud isikute osakaal Harju maakonnas võrreldes Eesti keskmisega (EHK 2009).	23
Joonis 14. Rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv Harju maakonnas 1000 elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).	23
Joonis 15. Toimetulekutoetuse suurus kroonides Harju maakonnas ühe elaniku kohta (ESA 2009).	24
Joonis 16. Õpilaste arv haridusasutustes Harjumaal (EHIS 2010, Harju Maavalitsus 2010)..	27
Joonis 17. Alaealiste kuriteod Harjumaal võrdluses Tallinnaga (Põhja Prefektuur 2010).	28
Joonis 18. Tulekahjud elamutes ja kasutuseta hoonetes Tallinnas ja Harjumaal aastatel 2005-2009 (PEPK 2010).	37
Joonis 19. Hooletusest ja ebaõigest käitumisest tingitud enamlevinud tulekahjude põhjused Harjumaal 2009. aastal (PEPK 2010).	38

SISUKORD

EESSÕNA	3
LÜHENDID	4
TABELITE JA JOONISTE SISUKORD	6
SISUKORD	8
1. ÜLDANDMED	9
<i>KOKKUVÕTE</i>	18
2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDESED VÕIMALUSED	19
2.1 Tööturu situatsioon.....	19
2.2 Toimetulek.....	22
2.3 Kaasatus kogukonna tegevustesse.....	25
<i>KOKKUVÕTE</i>	26
3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG	27
<i>KOKKUVÕTE</i>	32
4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND	33
<i>KOKKUVÕTE</i>	38
5. TERVISLIK ELUVIIS	39
<i>KOKKUVÕTE</i>	41
6. TERVISETEENUSED	41
<i>KOKKUVÕTE</i>	43
TERVISEPROFIILI KOOSTAMISE PROTSESS	44
HARJUMAA TERVISEDENDUSE TEGEVUSKAVA 2010-2013	46
KASUTATUD ALLIKAD	50
LISAD	51

1. ÜLDANDMED

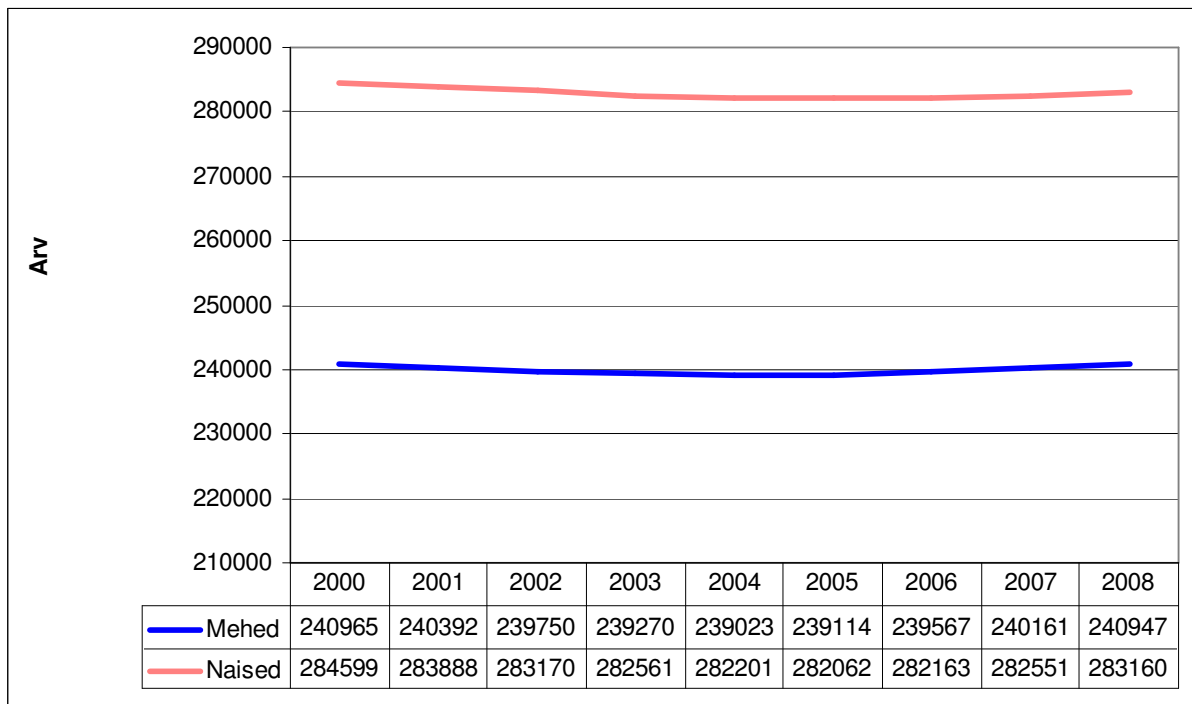
Elanike arvult esimesel (524 938 in. - 2009.a.) ja pindalalt teisel (4333,13 ruutkilomeetrit) kohal olev Harju maakond hõlmab Soome lahe rannikuala Keibu lahest Eru laheni ulatudes merest kuni 56 km kaugusele. Rannajoone pikkus on 530 km, sealhulgas saarte rannajoon 165 km. Harjumaa looduse kaitseks on moodustatud 27 kaitseala. Harju maakonna maismaosa piirneb Lääne-, Rapla-, Järva- ja Lääne-Virumaaga. Harjumaal on 97 siseveekogu ja 74 saart. Maakonna territooriumil asub üle kolmandiku Lahemaa rahvuspargist, Põhja-Kõrvemaa, Paunküla, Pakri ja Kolga lahe maastikukaitsealad ning Naissaare looduspark.

Maakonnas on 18 valda ja 7 linna: Tallinn, Maardu, Loksas, Kehra, Saue, Keila ja Paldiski.

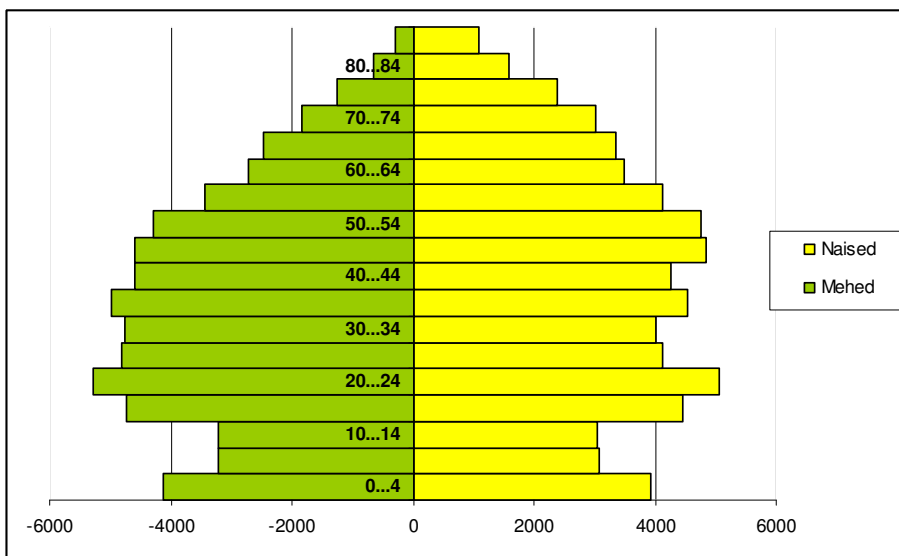
Rahvastiku koosseis ja paiknemine

Rahvastiku jaotusest ja asustustihedusest rääkides tuleb tähelepanu pöörata pealinna osakaalule ja tähendusele. Maakonna rahvastik jaguneb Tallinna ja ülejäänud piirkonna vahel järgmiselt: Tallinna rahvaarv on 398 594 ja ülejäänud maakonnas 126 344 inimest (2009. aasta 1. jaanuari seisuga, ESA 2009).

Joonis 1. Aasta keskmine rahvaarv Harju maakonnas soo lõikes (ESA 2009)

Harjumaa rahvastiku jagunemine soopõhiselt vanusrühmadesse 2009. aasta 1. jaanuari seisuga on ära toodud joonisel 2.

Joonis 2. Harjumaa rahvastikupüramiid seisuga 1. jaanuar 2009 (ESA 2009)

Harjumaa linnades kokku (va Tallinn) on 2009. aasta alguse seisuga 38645 ja valdades 87699 inimest. Kehra kui vallasisese linna andmed on valdade hulgas (ESA 2009). Lapsed vanuses

0-14 moodustavad kogu rahvaarvust 16%, tööealine rahvastik (15-64 a) 70 % ja eakad (65 ja enam a) 14%.

Rahvastiku keskmine asustustihedus maakonnas on 120,8 in/km², kuid see on jaotunud üsna ebahühtlaselt erinevate piirkondade vahel. Suurim asustustihedus Harjumaal (va Tallinn) on Saue linnas (1486,3 in/km²) ja valdadest Vasalemma (129,54 in/km²) ja Viimsi vallas (121,75 in/km²). Vasalemma valla kõrget asustustihedust mõjutab kindlasti valla väike pindala ning kinnipidamisasutustes viibivate isikute arvukus. Hõredaimalt asustatud omavalitsused on Paldiski linn (68,69 in/km²) ja Padise vald (4,73 in/km²). Ülevaatlilikum tabel, mis kajastab sealhulgas muutusi maakonna linnades ja valdades, on ära toodud lisas (Lisa 1.).

Rahvastiku rahvuslik koosseis

Eestlaste osakaal Harjumaal on aastatel 2000 kuni 2009 kasvanud 73,5 %-lt 74,3 %-ni. Teised suuremad rahvusgrupid on venelased, ukrainlased, valgevenelased ja soomlased, kellede rahvaarv jääb üle 1000 inimese maakonnas (va Tallinn). Kuivõrd mitte-eestlased on maakonna lõikes enam koondunud teatud paikkondadesse, oleks vajalik uurida nende kantide¹ sotsiaalse sidususe toimimist ning erinevate teenuste kättesaadavust.

Elussünnid

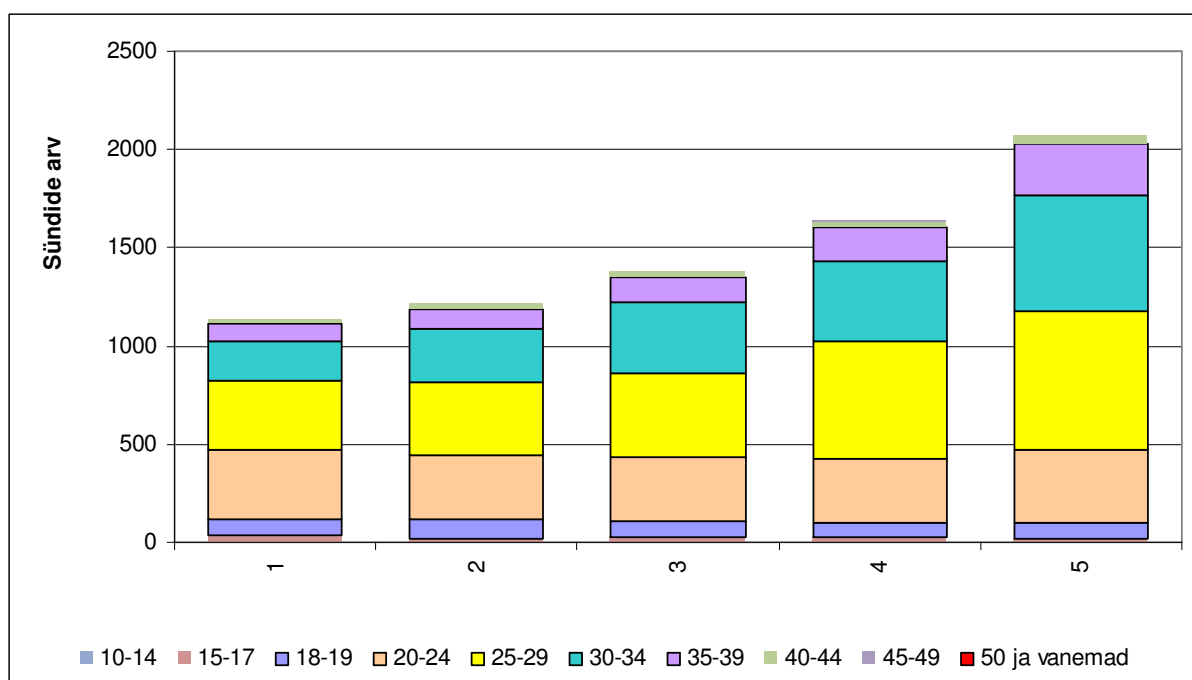
Sündimuse üldkordaja Harjumaal oli 2008. aastal 14,2 sündi 1000 elaniku kohta. Elussünnide arv on aastast 2000 pidevalt kasvanud (Tabel 1.). Üheks põhjustest võib pidada üldist elatusaseme tõusu (sh keskmise brutopalgas kasv, vt Joonis 9.) ning emapalga kehtestamist. Täpsemad sündimuse kasvu põhjused Harjumaal vajavad põhjalikumat uurimist, kuivõrd laste arv sõltub sünnitusealiste naiste arvust ja nende soovist sünnitada. Seda, kui palju lapsi endale soovitakse ja saadakse, mõjutavad demograafilised (viljakas eas naiste arv, kooselu alguse aeg, abielulahutuste arv jne), individuaalsed (väärtused, eesmärgid, ressursid) ja keskkonnast tulenevad tegurid (normid, seadused, religioon, sotsiaalpoliitika) (Ainsaar ja Oras 2000).

¹ Kandid on määratletud Harjumaa 2025 arengukava raames.

	2000	2002	2004	2006	2008
Poisid	607	681	687	833	1050
Tüdrukud	601	630	665	739	950

Tabel 1. Elussünnid Harjumaal soo järgi (ESA 2009)

Sünnitavate naiste vanusjaotuses on toimunud aastate 2000-2008 lõikes muutused eelkõige vanuserühmades 25-39 aastat, kus sünnitajate arv on alates 2004. aastast oluliselt kasvanud. (Joonis 3).

Joonis 3. Elussünnid Harjumaal ema vanuse järgi aastatel 2000-2008 (TAI 2009).

Abordid

Abortide arv maakonnas on viimase 8 aasta jooksul olulisel määral vähenenud. Põhjuseks võib pidada naiste tervisealase teabe ning teenuste paremat kättesaadavust ning pereplaneerimise kasvavat kvaliteeti ja väärtushinnangute muutumist. Siiski on abortide arv 1000 fertiilses eas naise kohta kõrgem kui Eesti keskmine. (Tabel 2.)

Aasta	2000	2002	2004	2006	2008
Abordid 1000 sünni kohta	130,9	107,3	87,6	71,3	59,9
Abortiivsuskordaja*	45,3	39,3	39,2	37	34,8
Eesti keskmine abortiivsuskordaja	44,7	38,4	36,8	34,1	31,9

Tabel 2. Abordid ja abortiivsuskordajad Harjumaal (TAI 2009).

* *Abortiivsuskordaja – abortide arv 1000 fertiilses (15-49) eas naise kohta.*

Suitsetamine raseduse ajal

Raseduse ajal suitsetajate arv on koos sünnitajate arvuga aastate lõikes suurenenud, suitsetajate osakaal on kõikunud alates 6% 2000. aastal kuni 8%-ni 2006. aastal. 2008. aasta seisuga oli suitsetavate rasedate osakaal Harjumaal taas 7% ringis. Hetkel on vara hinnata, kas suitsetamisvastased sotsiaalkampaaniad ja kompleksmeetmed on omanud loodetud suitsetamist vähendavat mõju või on tegemist ajutise muutusega. Epidemioloogilised uurimused on tõestanud, et suitsetajatel on suurem tõenäosus iseenesliku aborti tekkeks, ka emakavälist rasedust esineb suitsetajatel sagedamini. Samas, arvestades suitsetamise mõju rasestumisele ja raseduse kestvusele, kahjulikku toimet lootele ning asjaolu, et aastatega on Harjumaal suitsetavate rasedate arv ja osakaal 2000. aastaga võrreldes tõusnud (vaatamata 2008. a kergele langusele), on see üks sihtgrupp, kelle riskikäitumisele tuleks enam tähelepanu pöörata. Seda ilmestavad statistilised andmed, et 2000. aastal on rasedate suitsetajate osakaal 4,4%, 2007. aastal 7,6% ning 2008. aastal 6,8%. (Tabel 3.) Siinkohal peab arvestama andmete kogumise eripära ning võimalusega, et osa klassikalisest sigaretisuitsetamisest on asendunud teiselaadse tubakatarbimisega, mis omakorda vajaks süvauuringut ja analüüsi.

Aasta	2000	2002	2004	2006	2008
Suitsetavate rasedate arv	214	252	455	533	520
Sünnitajate arv	4840	5058	6154	6987	7607

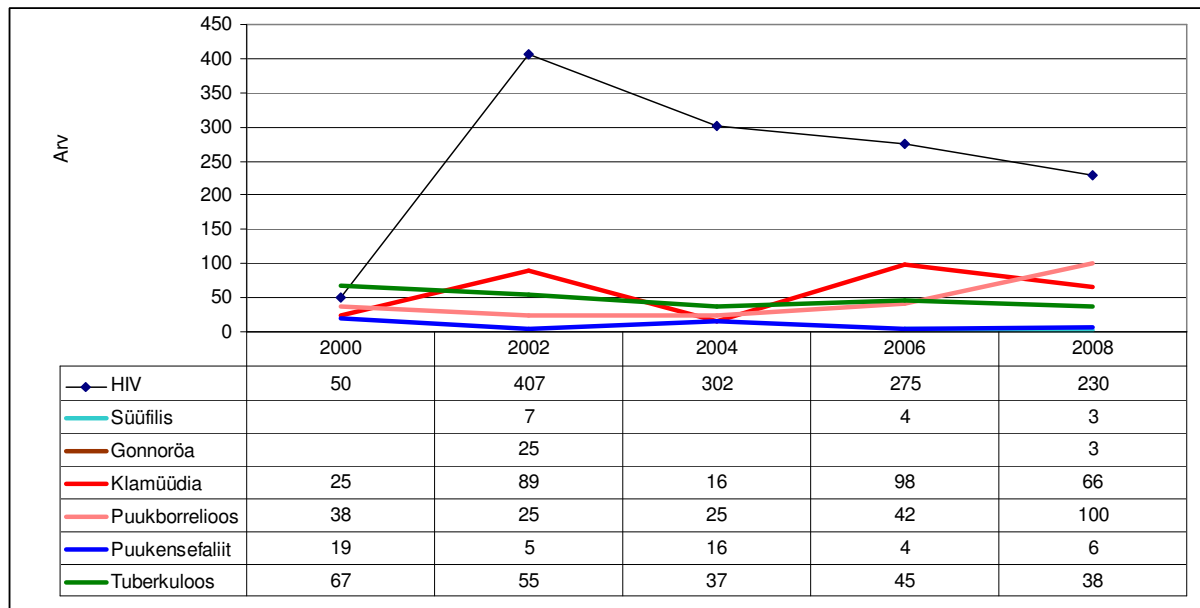
Tabel 3. Raseduse ajal suitsetavate naiste arv võrreldes sünnitajate arvuga (TAI tervisestatistika ja terviseuringute andmebaas 2009)

Esmashaigestumine nakkushaigustesse

Harjumaa esmashaigestumine allpool väljatoodud nakkushaigustesse on oluliselt madalam kui Tallinna näitajad. Haigestumuse mõjureid on mitmeid, mis suurlinna keskkonnas on sageli kordi suuremad. Samuti tuleb arvestada, et haigestumus on kirja pandud juhtumite arvudena ning Tallinna elanikkond on ülejäänud maakonnast 3 korda suurem. Jälgides valitud nakkushaiguste esmashaigestumise trende ning arvestades nende osatähtsust Harjumaa rahvastikus, saab vaid nentida, et tuberkuloosi haigestumise esmasjuhud on aastatega vähenenud ning klamüüdia juhud oluliselt kasvanud. (Joonis 4.) Kuna allpool toodud diagrammil on tehnilistel põhjustel HIV haigestumuse sagedus Harjumaal koos Tallinna elanikega, seetõttu on Harjumaa elanike HIV kandluse andmed eraldi tabelis (Tabel 4.) ära toodud. Haigestumuse vähenemise osas on märgata mõningast langustrendi, mille põhjustena võib ära tuua üleriigilise ka kohaliku tasandi ennetustöö paremad tulemused viimastel aastatel.

Aasta	2000	2002	2004	2006	2008
HIV (kandlus)	3	22	25	12	14

Tabel 4. HIV esmashaigestumine Harjumaal (TAI 2009).

Joonis 4. Esmashaigestumine teatud nakkushaigustesse Harjumaal (TAI 2009).

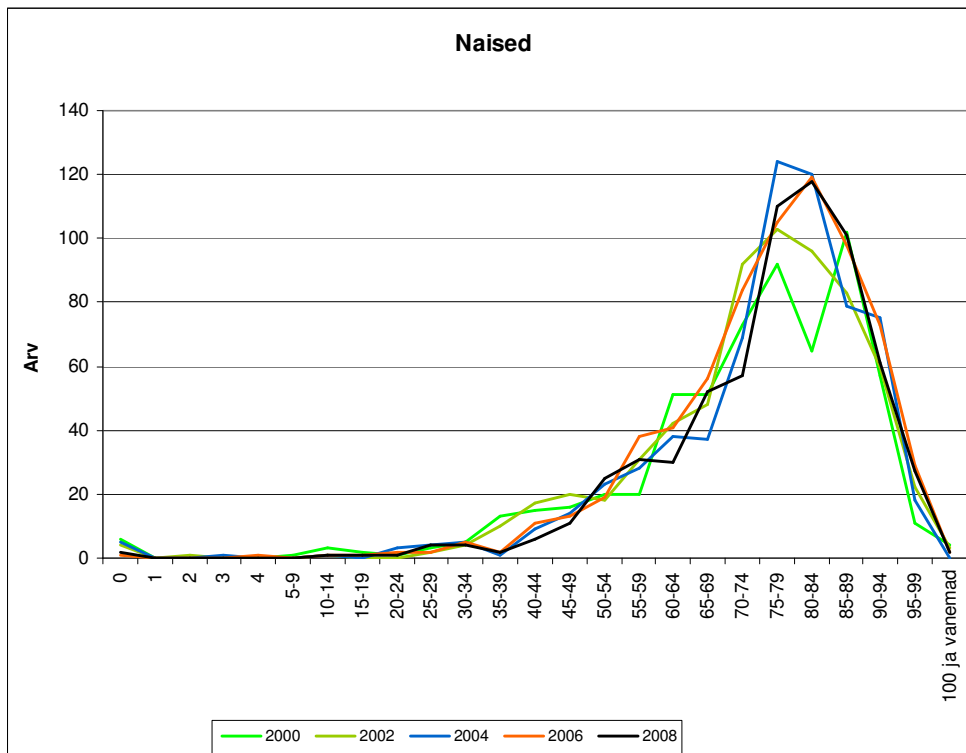
* HIV andmed joonisel ja tabelis on koos Tallinna andmetega.

* Tabelis on tühjaks jäetud lahtrid, kus haigusjuhtumeid on registreeritud vähem kui 3.

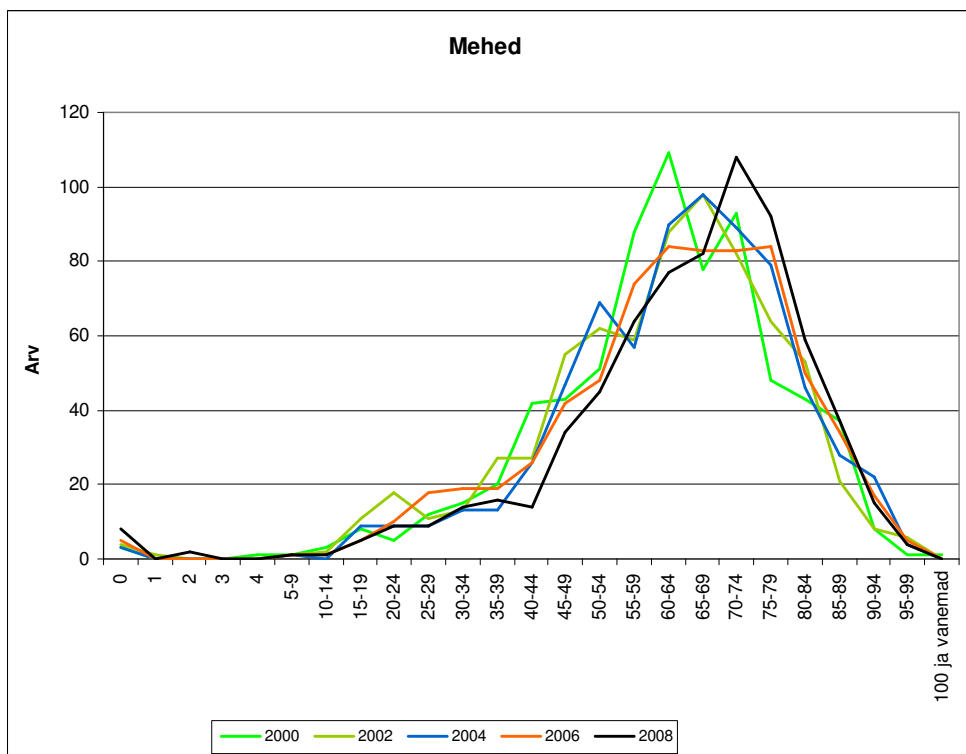
Surmad

Erinevused meeste ja naiste suremuses on nähtavad järgnevatel joonistel (Joonis 5. ja Joonis 6.). Kui naiste suremuse kasv joonistub tugevamalt välja vanusevahemikust 50 eluaastat ja edasi, siis meeste suremuse joonis on märksa laiema ulatusega ning suurem suremus algab juba 20 eluaasta ringis ning püsib üsna ühtlaselt kõrgena kuni 44. eluaastani. Kui eelnimetatud vanusevahemikus on põhilisteks surma põhjusteks erinevad vigastused, siis sealt edasi võib suremuse kasvu põhjustena juurde tuua südame-veresoonkonna haigused ja kasvavad, mis on Eestis surma põhjustena kõige levinumad.

Suremuskordajad peamistesse surmapõhjustesse on andmetena kättesaadavad vaid koos Tallinna andmetega ega võimalda sisulist võrdlust maakonna ja pealinna vahel. Andmed on esitatud aastapaaride kaupa: 2002-2003, 2004-2005, 2006-2007. Aastate 2008-2009 kohta ei ole andmed veel kättesaadavad (Lisa 2.). Üldiste tähelepanekutena võib välja tuua suremuskordajate kahaneva järjestuse, mis nii meeste kui ka naiste puhul on sama: suurim kordaja on vereringeelundite haigustel, seejärel pahaloomulistel kasvajatel ning kolmandal kohal on välispõhjustused ehk vigastused (sh mürgistused). (Joonis 7.)

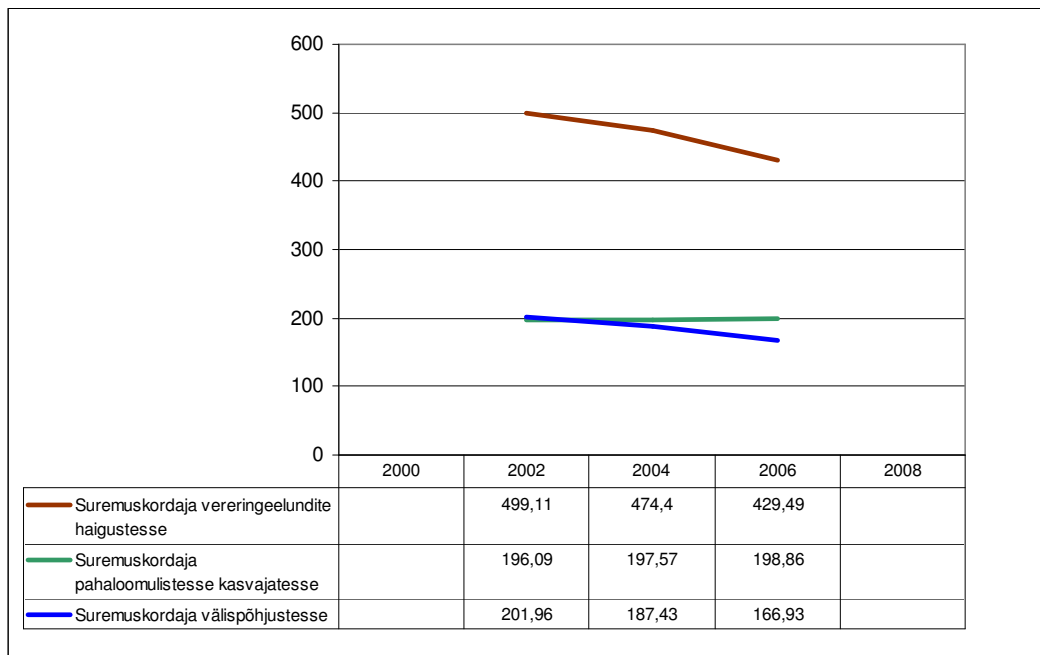

Joonis 5. Naiste surmad Harjumaa vanusegruppide kaupa (ESA 2009).

Joonis 6. Meeste surmad Harjumaa vanusegruppide kaupa (ESA 2009).

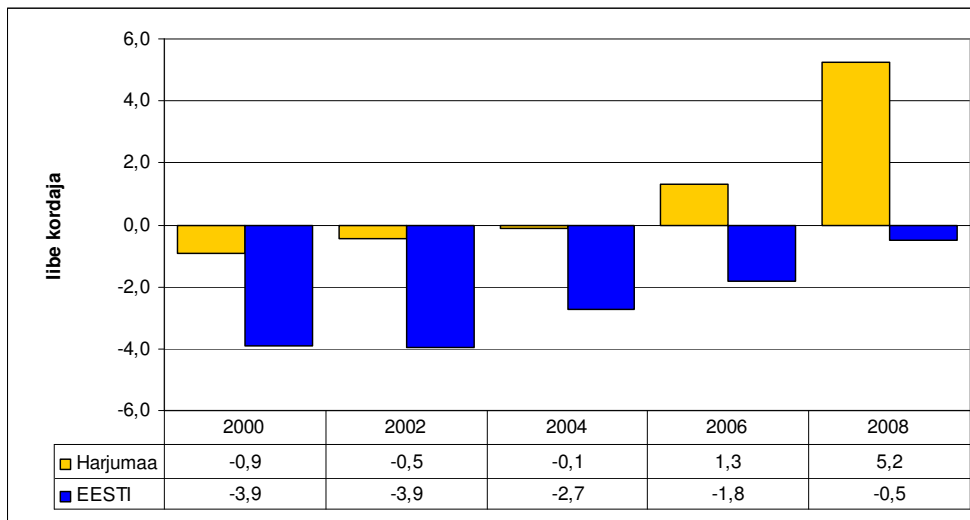
Kõige suuremad kordajate erinevused soopõhiselt on vigastuste osas, kus 2006-2007 aasta standarditud kordaja 100 000 elaniku kohta meestel oli 192,5 ja naistel 42,2. Hea on märkida seda, et vigastuste suremuskordaja on aastate 2002-2007 lõikes märkimisväärses langustrendis ja seda eriti meeste seas. Suremuskordajad vereringeelundite haigustesse on samuti langemas (meestel 662,1-lt 580,4-ni ja naistel 396,1-lt 336,7-ni 100 000 elaniku kohta). Pahaloomuliste kasvajate osas on suremuskordajate muutused olnud kõikuvad ja viimased andmed on pigem varasematest suuremad, kuid kordajate erinevus jääb mõne palli piiresse, mistõttu võib seisu üldistatult lugeda stabiilseks. Suremuskordajate muutuste taga võib näha riiklikul tasandil välja töötatud ning toetatud meetmete (südametervise strateegia ning kampaaniad ja maakondlikud traumaennetusprojektid) koostoimet, kuigi nende tegevuste mõju tervisele on pikemaajaline ning võib avalduda ajalise nihkega.

Joonis 7. Standardiseeritud suremuskordajad 100 000 elaniku kohta Harju maakonnas (sh Tallinn) (ESA 2009).

Loomulik iive

Loomulik iive on teatud piirkonna elussünni- ja surmajuhtude arvu vahe. Loomulik iive Harju maakonnas ja Harjumaal on laias laastus muutunud positiivseks 2005. aasta seisuga, kuid Harjumaal oli loomulik iive naiste osas positiivne juba 2004. aastal. Positiivne trend tuleneb sündimuse kasvu ja suremuse vähenemise koostoimest.

Joonis 8. Loomulik iive Harjumaal 1000 elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).

KOKKUVÕTE

Maakonna üldnäitajad on positiivsetes trendides, kuid see ei tähenda, et valdkond ei vaja tähelepanu. Maakonna rahvastik kasvab. Samuti on rahvastiku tervise seisundit iseloomustavate suremuskordajate trendid südame-veresoonkonnahaiguste ning välispõhjuste osas langemas, millest võib järeldada, et multisektoraalne ennetustöö neis valdkondades on toomas oodatud tulemusi. Samas ei ole me saavutanud taotletud eesmärki ning olemasoleva seisundi säilitamiseks ning parendamiseks on vaja täiendada ja tõhustada rakendatavate meetmete kogumit. Seda eriti suremuse näitajaid silmas pidades, sest rahvastiku tervise seisundi hindamisel näitab suremus kõige drastilisemaid tagajärgi, olles ise samas jäämäe tipuks. Väiksema, kuid mitte vähemtähtsa tervisekahjuga rahvastiku osa on kordades suurem. Seepärast vajaks edasist põhjalikku uurimist nii haigestumus- kui suremusnäitajad südame-veresoonkonnahaigustesse ja välispõhjustesse. 2010. aastal rahastab Eesti Haigekassa maakondade vigastuste profiilide koostamist, seetõttu on selle teema osas otstarbekas oodata põhjalikumaid analüüse ja järeldusi. Võttes vaatluse alla järgmise olulise valdkonna – suitsetavad last ootavad naised, näeme järgmist olulist sihtgruppi, kellele väärtushinnangute muutumist soodustavaid tegevusi planeerida üldise tubakavaba elu propageerimise kõrval.

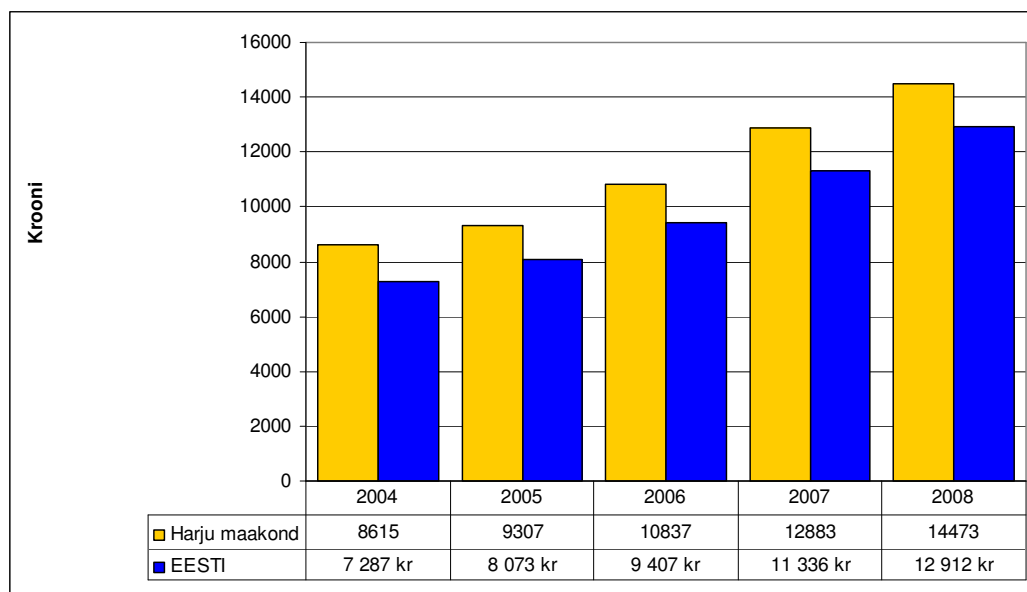
2. SOTSIAALNE SIDUSUS JA VÕRDSED VÕIMALUSED

Järgnevas peatükis on vaatluse all Harjumaa sotsiaal-majanduslik taust, millel on oluline roll rahvastiku tervise mõjurina. Sotsiaalne sidusus tähistab ühiskonna (kogukonna) võimet tagada iga oma liikme heaolu ning ületada lõhestumist ja vältida erinevuste süvenemist ning kogukonna rühmade polariseerumist. Mida suurem on sidusus, seda paremad on tervisenäitajad. Sotsiaalne sidusus toetab sotsiaalset turvalisust, mida iseloomustavad tööhõive ja vaesuse ning kihistumise näitajad (RTAK 2008).

2.1 Tööturu situatsioon

Keskmine brutopalk

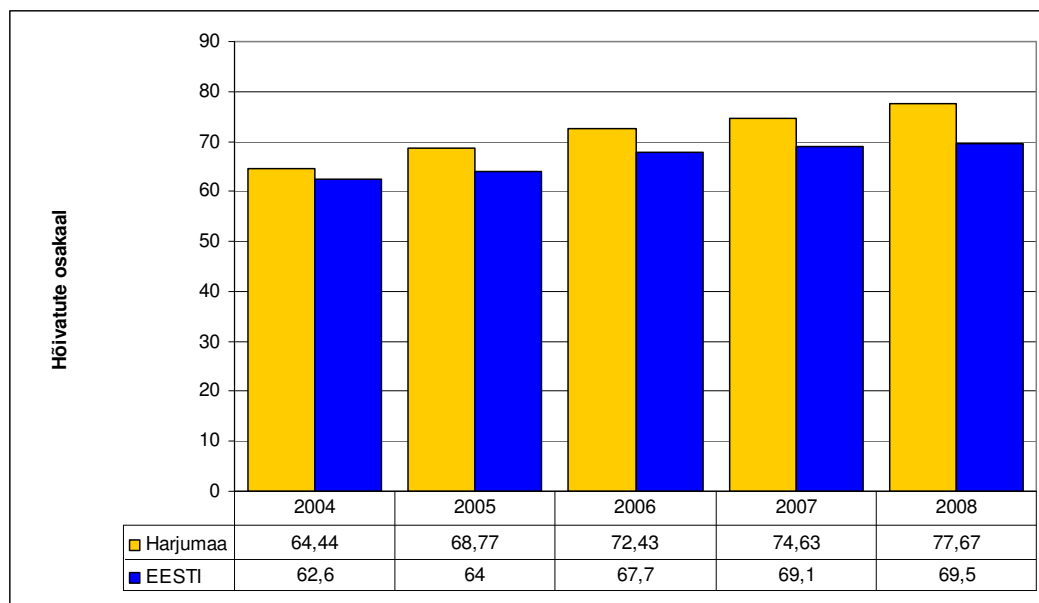
Keskmine brutopalk on aastatel 2004-2008 olnud üldises kasvujoones ning Harju maakonna keskmine brutopalk on pidevalt olnud Eesti keskmisest kõrgem (Joonis 9.). Oluline tegur siinkohal on Tallinna soodne majanduslik mõju.

Joonis 9. Keskmine brutopalk Harju maakonnas võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).

Töökoha olemasolu on oluline tervisemõjur. Kui tööhõivemäär on kõrge, võimaldab see tõhusamalt planeerida töökohaga seotud tervisesekumisi. Hõivatuse osakaal maakonnas (ka Tallinna eraldi arvestades) on samuti olnud pidevalt Eesti keskmisest kõrgem, mis on majandusgeograafilisi tingimusi silmas pidades üheselt mõistetav. (Joonis 10.) Kui hõivatuse

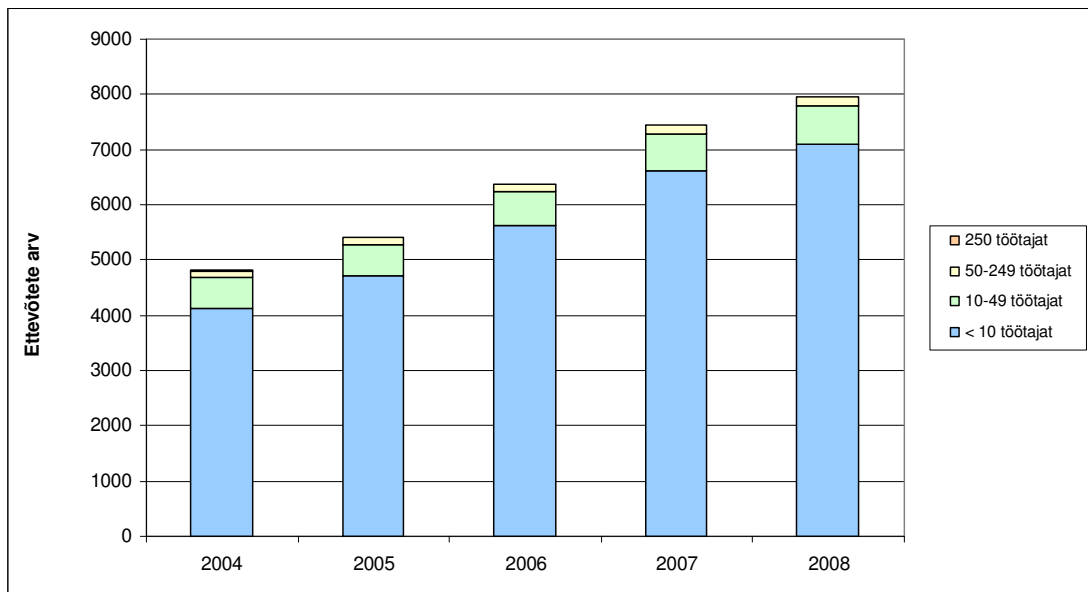
osakaal aastast 2004 alates koos majanduskasvuga järjest tõusis, jõudes Harjumaal 64,4%-lt 2008. aastaks 77,7 %-ni, siis tagasilöögid majanduses on hõivatuse määra 2009. aasta seisuga viinud 67,7 %-ni, mis teeb hõivatute arvudes muutuse baastasemelt 56 100-lt aastal 2004 kõrgperioodi 68 200-ni ja tagasi 59 500-ni 2009. aastal.

Joonis 10. Hõivatute osakaal Harjumaal võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).

Majanduslikult aktiivsed üksused/ ettevõtted

Majanduslikult aktiivsete üksuste osas on Harjumaal samuti märgatav kasvutrend. (Joonis 11.) Enim on juurde tulnud vähem kui 10 töötajaga ettevõtteid, suurettevõtete hulk on jäänud aastate lõikes enam-vähem samaks.

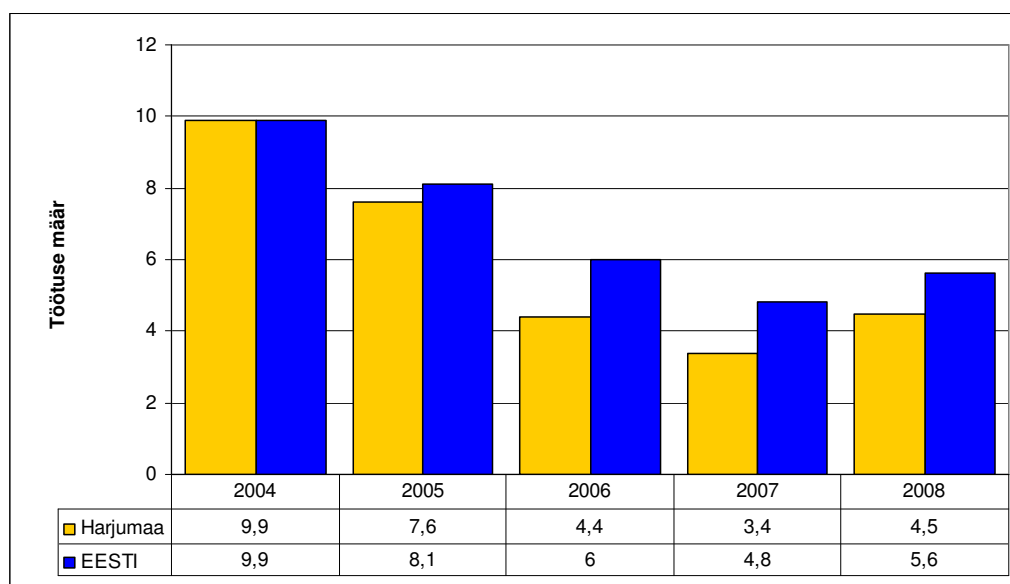

Joonis 11. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi Harjumaal (ESA 2009).

Üle 250 töötajaga ettevõtteid on 2008. aastal Harjumaal registreeritud 17. Võrreldes 2004. aastaga on suuri ettevõtteid juurde tulnud 5. 50-249 töötajaga ettevõtteid on neil aastatel Harjumaale registreeritud 144, aastatel 2004-2008 on juurde tulnud 29 ettevõtet. 10 kuni 49 töötajaga ettevõtteid on juurde registreeritud 152, mis teeb 2008. aastaks kokku 707 ettevõtet.

Töötus

Sotsiaalministeeriumis koostatud sotsiaalsfääri ülevaates on ära näidatud, et 2008. aasta oli Eesti tööturul suurte muutuste aeg. Hoolimata 2007. aastal alanud majanduslangusest jätkusid 2008. aasta esimesel poolel nii tööhõive kasv kui ka töötuse langus – suundumused, mis said alguse 2001. aastal. Töötuse määr oli 2008. aasta keskpaigas võrreldav 1992. aasta tasemega, hõivemäär aga viimase kümne aasta kõrgeim. Kuna tööturu näitajad reageerivad majanduse langustrendile viitajaga, avaldus majanduskriisi mõju tööturule alles 2008. aasta teisel poolel (Sotsiaalministeerium 2009).

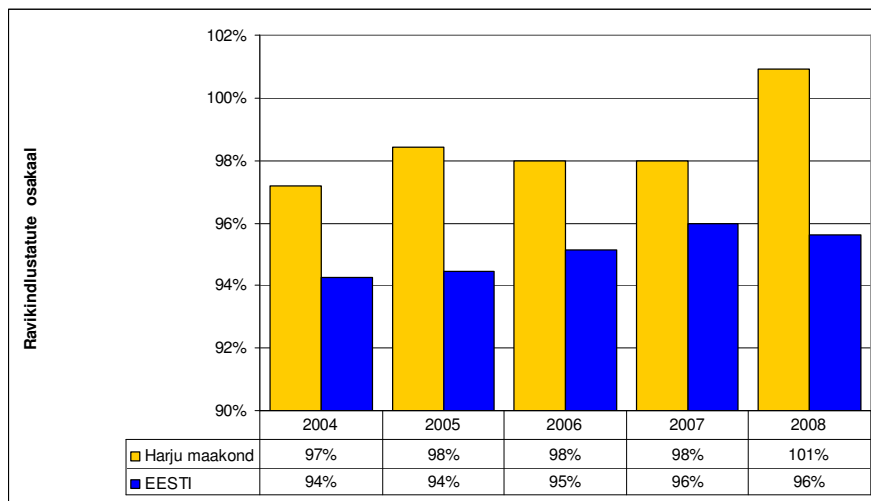
Joonis 12. Töötute osakaal Harjumaal võrreldes Eesti keskmisega, ühik % (ESA 2009).

Töötuse osakaal on Harjumaal olnud Tallinna vastavast näitajast pisut madalam ja Eesti keskmisega võrreldes on mõlemad indikaatorid väiksema väärtusega. (Joonis 12.) Siingi on märgata töötuse vähenemist soodsa majanduskasvu juures, kuid 2009. aasta lõpuks oli töötuse määr Harjumaal jõudnud peaaegu 11%-ni. Tallinnas on töötuse määr samal ajal 13,9%. Harjumaal oli 2009. aasta seisuga 7,2 tuhat töötut (ESA 2010).

2.2 Toimetulek

Ravikindlustusega kaetud

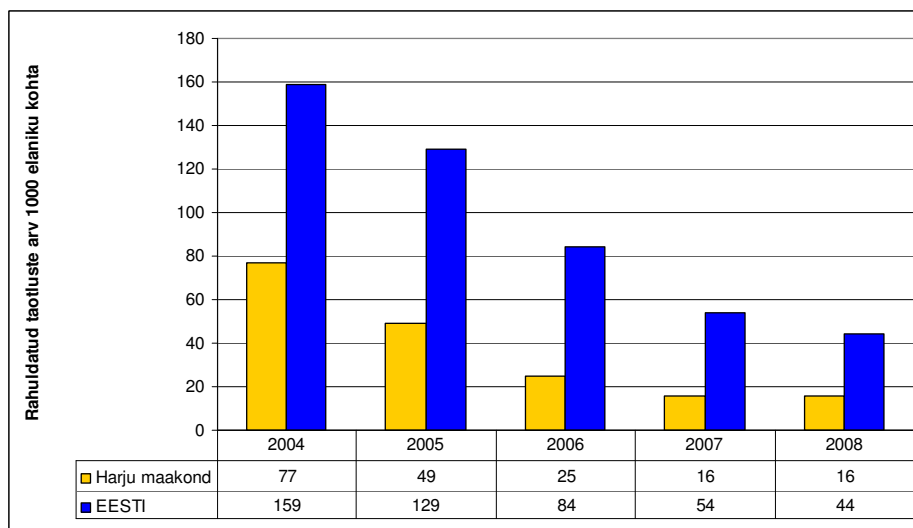
Eesti Haigekassa andmetel on Harjumaa elanikkonna kaetus ravikindlustusega olnud Eesti keskmisest mõne protsendi võrra kõrgem, kusjuures viimase paari aasta andmed (sh 2009. a) näitavad lausa ülekaetuse protsenti. (Joonis 13.) Andmed ei erine oluliselt Tallinna ja Harjumaa eristamisel. Siiski ei saa väita, et kogu maakonna elanikel on ravikindlustus olemas, suur kindlustatute osakaal tuleneb ka naabermaakondadest haigekassa Harju osakonnas kindlustatute arvelt. Ravikindlustamata isikute osakaal oli 2008. aasta 1. jaanuari seisuga 4,23%, kusjuures selle jaotumine territoriaalselt oli väga ebahütlane ning pigem koondunud suurte linnadega maakondadesse (sh Harju maakond). Peamised ravikindlustuse mitteomamise põhjused olid mittetöötamine ning töötuks mitteregistreerumine (Vabariigi Valitsus 2008).

Joonis 13. Ravikindlustusega kaetud isikute osakaal Harju maakonnas võrreldes Eesti keskmisega (EHK 2009).

Toimetulekutoetused

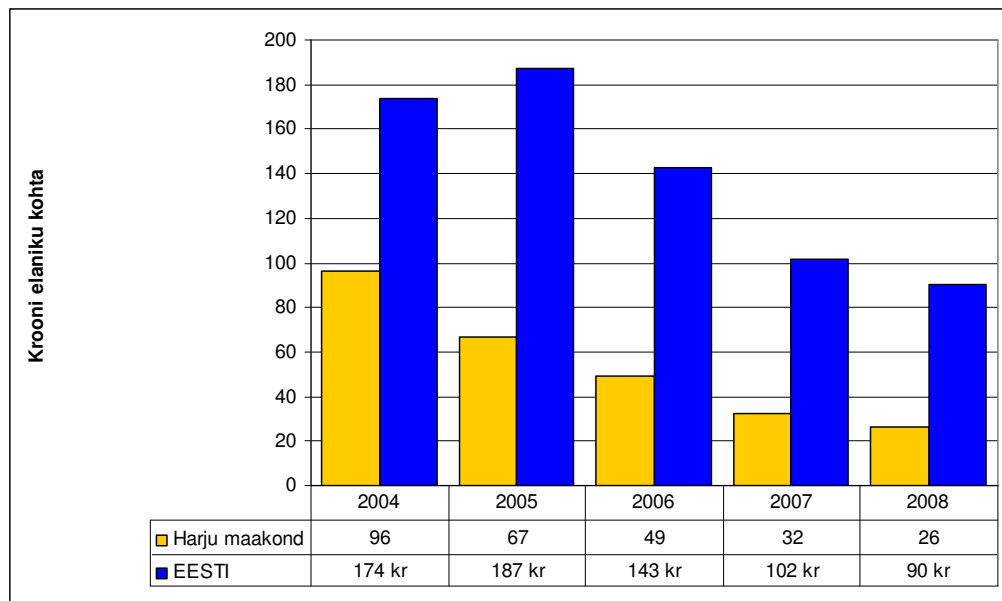
Toimetulekutoetuste taotluste rahuldamise arv on aastate lõikes oluliselt kahanenud: seda nii aja jooksul kui ka Eesti keskmisega võrreldes. (Joonis 14.) Põhjuseks võib pidada üldist elatustaseme tõusu.

Joonis 14. Rahuldatud toimetulekutoetuste taotluste arv Harju maakonnas 1000 elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega (ESA 2009).

Võib arvata, et 2009. aastal on taotluste esitamise ja rahuldamise arv taas oluliselt kasvanud.

Toimetulekutoetuse suurus elaniku kohta on Harju maakonnas oluliselt madalam Eesti keskmisest näitajast. (Joonis 15.) Kuid tuleb ära märkida, et suurimad toetuse summad 2008. aastal elaniku kohta Harjumaaal on välja makstud Paldiskis ja Kõue vallas, kus need summad on vastavalt 137 ja 178 krooni inimese kohta. Teistes omavalitsusüksustes jääb see oluliselt alla 100 krooni. Alla maakonna keskmist on toetusi makstud Aegviidu, Anija, Harku, Kernu, Rae, Saku ja Viimsi vallas.

Joonis 15. Toimetulekutoetuse suurus kroonides Harju maakonnas ühe elaniku kohta (ESA 2009).

Puuetega isikud

Puuetega inimeste osakaalu kohta saab andmeid töövõimetuspensiooni saajate statistika alusel. Töövõimetuspensiooni saajad – kuni vanaduspensiooni ikka jõudnud isikute pension, kes on vähemalt 16-aastased ja kes on tunnistatud püsivalt töövõimeetuks. Enne 2001. aastat nimetati töövõimetuspensiooni invaliidsuspensioniks.

Puuetega isikute osakaal on alates 2004. aastast kuni 2009. aastani tõusnud 12821 inimeselt 15599 inimeseni. Siinkohal on arvestatud puuetega inimesi kogu maakonnas (sh Tallinn). Harjumaaal on see muutus olnud 2978 inimeselt 3646 inimeseni ehk kasvanud 668 inimese võrra 6 aastaga. Ravikindlustusega isikute seas on nende aastatega toimunud puuetega inimeste osakaalu kasv 3%-lt peaaegu 4%-ni.

2.3 Kaasatus kogukonna tegevustesse

Kogukonna motivaatorid

Kogukonna edukuse eelduseks on kaasatus ja lõimumine ühisesse sihti ning kogukonna liikmete tegevuse väärtustamine. Harju maakonnas jagatakse kogukonna liikmetele mitmesuguseid tunnustusi ja tiitleid:

- Harjumaa Kultuuri Pärl
- Harju Maakonna Teenetemärk
- Harjumaa Aasta õpetaja tiitel
- Harjumaa Kaunis Kodu
- Ilus Küla
- Harju Maakonna Aukodanik
- Eesti Kultuuri Harju maakonna aastapreemia kultuuris, spordis
- Elutöö preemia „Meie teejuht, meie õpetaja“ (spordipreemia)
- Harjumaa Teatripreemia
- Harjumaa Sädeinimene
- Harjumaa Aasta Ettevõtja
- Harjumaa Aasta Toetaja
- Harjumaa Aasta Tegija
- Harjumaa Parim koolisöökla
- Suitsuprii klass
- Maavanema vastuvõtt parimatele abiturentidele
- Harjumaa Parim Sportlane
- Tervist Edendava Lasteaia ja Tervist Edendava Kooli tervisedendajate tiitel

Elanike kaasamine

Elanikke kaasatakse maavalitsuse otsustusprotsessidesse enamasti läbi erinevate nõukogude ja komisjonide. Inimesed on kaasatud kogukonna tegevustesse peamiselt läbi erinevate organisatsioonide, ühingute, seltside, vabatahtlike tegevuste jne kaudu. Peamised elanikke kaasavad üksused on:

- Alaealiste komisjon
- Harju maakonna noorte teavitamise ja nõustamise komisjon
- Harju maakonna noortekeskuste projektikonkursi komisjon
- Harju maakondlik nõustamiskomisjon
- Harjumaa kultuurinõukogu
- Harjumaa spordinõukogu
- Tehniliste abivahendite komisjon
- Harjumaa tervisenõukogu
- Harjumaa Tervist Edendavad Koolid
- Harjumaa Tervist Edendavad Lasteaiad
- Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu väljatöötamise korraldamise komisjon
- Põllumajandustootjate koolitus ja teavitustegevuse toetamise maakondlik hindamiskomisjon
- Külade uuendamise ja arendamise investeeringutoetuse puhul investeeringuobjektide kohta arvamuse kujundamiseks nõuandev komisjon
- Kohaliku omaalgatuse programmi Harjumaa maapiirkondade komisjon
- Kodukaunistamise Harjumaa Kogu
- Harju maakondliku arendustegevuse programmi vahendite kasutamist koordineeriv komisjon
- Harjumaa traumameeskond.

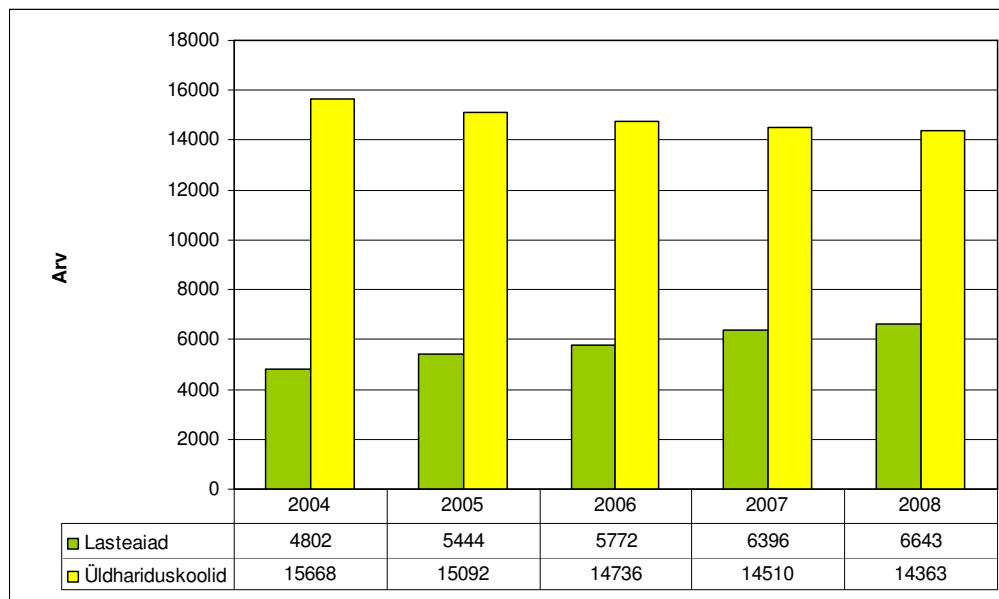
KOKKUVÕTE

Maakonna sotsiaalse sidususe taset võib Eesti keskmisega võrreldes pidada üsna heaks. Samas maakonnasiseselt on erisused kohalike omavalitsuste vahel üsna suured ning sekkumiste planeerimisel tuleb lähtuda konkreetsest omavalitsusest ja tema vajadustest. Viimase aja sotsiaalmajanduslike trendide taustal on otstarbekas sotsiaalse sidususe säilitamiseks enam tähelepanu pöörata töötute (sh nii registreeritud kui mitteregistreeritud) kaasamisele paikkonna tegevustesse.

3. LASTE JA NOORTE TURVALINE NING TERVISLIK ARENG

Õpilaste arv haridusasutustes

Õpilaste arv maakonna (va Tallinn) üldhariduskoolides oli 2008/2009. õppeaastal Harju maavalitsuse andmetel 14888 õpilast. Koolieelseid lasteasutusi on 71, milles käib 6692 last. Aastate lõikes on õpilaste arv üldhariduskoolides kahanenud ja sündimuse kasvu järel lasteaegade osas jõudsasti tõusnud. (Joonis 16.)

Joonis 16. Õpilaste arv haridusasutustes Harjumaal (EHIS 2010, Harju Maavalitsus 2010).

Õpilaste arv teistest maakondadest moodustab ligikaudu 0,1% õpilaste üldarvust. Kõige rohkem õpilasi on maakondade piirialadel asetsevates koolides, kuna naabermaakonna koolid asuvad tihtipeale kodule lähemal. On välja toodud ka perekondlikke põhjuseid ja teiste koolide paremaid võimalusi (nt gümnaasiumiosa olemasolu). Aastate lõikes ei ole teistest maakondadest pärit õpilaste arv oluliselt kõikunud.

Koolikohustuse mittetäitmine

Aastate lõikes on põhjuseeta puudumiste arv kahanenud. (Tabel 5.) Koolid on leidnud, et peamisteks kaasaaitajateks on koostöö paranemine klassijuhataja, lapsevanema ja sotsiaaltöötaja vahel. Samuti üldise laste arvu vähenemise (õpetajad suudavad igale õpilastele rohkem tähelepanu pöörata). Peamisteks koolikohustuse mittetäitmise põhjusteks loevad

koolid perekondlikke probleeme (majanduslikud põhjused, huvi puudumine lapsevanemate poolt, ühe lapsevanema puudumine, raha nappus).

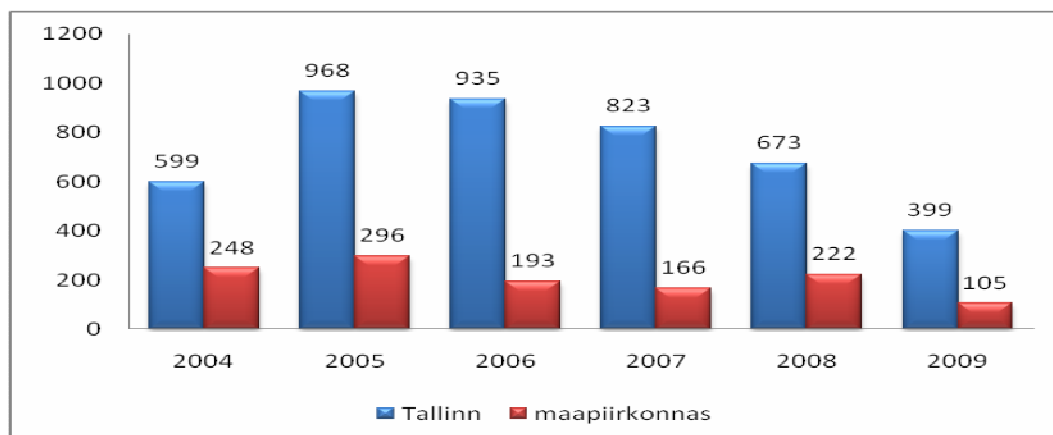
Õppeaasta	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Koolikohustuse mittetäitmise osakaal	0,38%	0,20%	0,23%	0,11%

Tabel 5. Koolikohustuse mittetäitmine Harjumaal (Harju Maavalitsus 2010).

Noorte süüteod

Noorte süüteod näitavad viimase 6 aasta lõikes langust. (Joonis 17.) Võrreldes 2008. aastaga on 2009. aasta näitajad pea 2 korda väiksemad nii Tallinna kui ka maapiirkonna osas.

Alaealiste kuriteod võrdlusena:

Joonis 17. Alaealiste kuriteod Harjumaal võrdluses Tallinnaga (Põhja Prefektuur 2010).

Avastatud kuritegudest alaealiste poolt või osavõtul (real 16.ptk: Avaliku rahu vastased on kajastatud ka avaliku korra raskete rikkumiste arvud).

Põhja PP 12 kuud 2009 Avastatud kuritegudest alaealiste poolt või osavõtul	Alaealiste poolt			Osakaal %		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Alaealiste kuriteod kokku	989	895	504			
9.ptk. Isikuvastased	144	127	104	14.6%	14.2%	20.6%
11.ptk. Perekonna ja alaealise vastu	2	0	0	0.2%	0.0%	0.0%

12.ptk. Rahvatervisevastased	19	98	12	1.9%	10.9%	2.4%
13.ptk. Varavastased	486	432	246	49.1%	48.3%	48.8%
16.ptk. Avaliku rahu vastased	125	98	60	12.6%	10.9%	11.9%
18.ptk. Õigusemõistmisevastased	16	25	7	1.6%	2.8%	1.4%
19.ptk. Avaliku usalduse vastased	182	83	69	18.4%	9.3%	13.7%
22.ptk. Üldohtlikud	1	2	0	0.1%	0.2%	0.0%
23.ptk. Liikluskuriteod	11	29	6	1.1%	3.2%	1.2%

Tabel 6. Põhja Prefektuuris avastatud alaealiste osalusega kuritegude arv Harju maakonnas (sh Tallinn) ja osakaal (Põhja Prefektuur 2010).

Eeltoodud tabelist nähtub, et avastatud kuritegude osas on langustrendid kõikides alaliikides. Suurima grupi alaealiste kuritegudest moodustavad varavastased ja isikuvastased kuriteod.

Maakonnapoolne initsiatiiv ja toetused lastele ja noortele

Harju Maavalitsus korraldab iga-aastaselt järgmisi noortele ja lastele suunatud projektikonkursse:

- Harju Maakonna Avatud Noortekeskuste projektikonkurss (konkursile võivad projekte esitada kõik juriidilised isikud, kes oma tegevuses ja eesmärkide täitmisel kasutavad avatud noorsootöö meetodit)
- Noorte Teavitamise ja Nõustamise Komisjoni projektikonkurss
- Harjumaa Alaealiste Nõustamise Komisjoni projektikonkurss (7-18-aastaste seadusrikkumistega seotud alaealiste sotsialiseerumise toetamiseks).

Lisaks maavalitsuse algatustele toimub hulgaliselt projektipõhiseid tegevusi ka omavalitsusliidu toetusel. Mitmed toetatavad tegevused on muutunud traditsioonilisteks. Suurem osa toetustest on seotud muusikalise tegevusega. Harjumaa Omavalitsuste Liidu ja Harju Maavalitsuse rahastatud projektide kava 2010 aastaks:

- Harjumaa poistekoori tegevustoetus 2010
- "Koolitants 2010" Harju maakondlik tantsupäev
- Salo Laste Laululinn 2010
- Harjumaa mudilaskooride laulupäev "Suvi algab lauluga"

- Harjumaa lastekooride ühisprojekt "Rõõm laulust"
- Harjumaa Koolinoorte Vokaalansamblite festival 2010
- Harjumaa 1.-2. klasside rahvatantsurühmade tantsupäev Ääsmäel
- XXIII Rahvusvaheline Folkloorifestival Baltica 2010 Harju maapäev Padise kloostri
- Harjumaa etnomuusikapäev Padisel
- Niina ja Alfred Raadiku nim. Vabariiklik koolinoorte rahvatantsufestival 2010
- Harjumaa keskkooli/gümnaasiumiastme õpilasvõistkondadevaheline mälumäng "Mõttemeister"
- Harjumaa muusikakoolide maakondlikud konkursid
- Harjumaa Kooliteatrite Festival 2010
- Harjumaa Laululaps 2010
- Turba Gümnaasiumi tütarlastekoori osavõtt ülemaailmsest kooride olümpiaadist ja esinemine Eesti päeval maailmanäitusel EXPO 2010 Shanghais
- Muusikaõpetajate ainesektsiooni töö korraldamine ja laste laulu- ja tantsupeo 2011 ettevalmistamine
- VIII Rahvusvaheline Noorte Jazz-improvisatsioonifestival Visioon 2010 XIII Loomingu- ja improvisatsioonipäevad
- Aineolümpiaadid erinevates valdkondades, vanuserühmades - parimatele kiituskirjad ja raamatud tunnustamiseks
- Maakonna ainesektsioonid, õpilas-, noorsoo- ja haridusüritused; olümpiaadid jne.
- Noortespordi üritused Harjumaal
- Tervistedendavad väikeprojektid

Traditsioonilised iga-aastased huvitavamad üritused Harjumaal:

- Harjumaa Laululaps (3- 18 aasta vanused lapsed ja noored)
- "Koolitants 2010" Harju maakondlik tantsupäev (lapsed ja noored vanuses 4-20 aastat)
- Harjumaa Kooliteatrite Festival (põhi- ja keskkoolile, alates 2002 ka algklassid)
- Harjumaa lastekooride ühisprojekt "Rõõm laulust"
- Noorte Vabaõhuteater

Tavapärased aineolümpiaadid toimuvad erinevates valdkondades vanuserühmade kaupa. Parimatele osalejatele jagatakse tunnustusena kiituskirju ja raamatuid.

Lastele ja noortele suunatud tegevuste osas on Harjumaa Omavalitsuste Liit peamine rahastaja, lisaks saadakse tegevuste läbiviimiseks vajaminevat raha ka Eesti Kultuurikapitalist ja mitmetest sotsiaalfondidest.

Laste ja noortega tegelevad asutused

Asenduskodud

Maakonnas on kokku 3 asenduskodu, 1 noortekodu ja 1 varjupaik, mis katab maakonna vajadused asenduskoduteenuse ja varjupaigateenuse osas. Kui asenduskodu omavalitsuse territooriumil ei ole, kasutatakse üle Eesti asuvaid asenduskodusid.

Kuna turvakodu teenuste vajadus on ebaregulaarne, siis on omavalitsused leidnud, et otstarbekam on teenust mujalt osta.

Vaid mõnel omavalitsusel on olemas turvatuba (või korter) näiteks päevakeskuse juures, kuhu saab ajutiselt paigutada abivajava pere.

Huviringid

Pajudes omavalitsustes tegutsevad väga aktiivselt arvukad ja rohke osavõtuga huviringid nii koolide juures kui ka iseseisvalt. Huviringid on erinevast valdkonnast, lapsele/valla elanikule on need enamasti tasuta, hõivatud on erinevas vanuses lapsed, kättesaadavus on hea. Lisaks igapäevasele lahtiolekuajale toimub keskustes ka aeg-ajalt noorteüritusi või muid ühisüritusi.

Lisaks tasuta huviringidele on osad huviringid lastele tasulised ning enamusi huviringe toetab vallavalitsus rahaliselt või ruumide tasuta rendile andmisega jne, ehk toimib süsteem, kus mittetulundussektor pakub tegevuse ja omavalitsus leiab vajalikud ruumid.

Noortekeskused

Noortekeskuste ja päevakeskuste (ka külaseltsid) külastatavus on valdavalt hea, neist on kujunenud või kujunemas noortekeskused kokkusaamiskohad. Algatatakse ja viiakse läbi erinevaid noortele suunatud ja noorte omaalgatuslikke projekte.

Paljud omavalitsused tõid välja, et kuigi kõikidele sihtgruppidele ei ole päevakeskust vms ega regulaarseid kokkusaamisi, toimub sageli erinevaid üritusi, teabepäevi (koolides, noortekeskustes, lasteaedades), mis on seotud erinevate probleemide käsitlemiseks nii noortele kui ka täiskasvanutele ja eakatele - näiteks terviseprobleemid erinevate haiguste kontekstis, tervisliku toitumise alased loengud, spordiüritused eakatele jne.

Muusika- ja kunstikoolid

Suuremas osas omavalitsustes on olemas oma muusikakool, paljudel on lisaks ka kunstikool või –klubi.

Spordiklubid/koolid

Harjumaal on kokku 10 spordiga tegelevat kooli, klubi ja huvikeskust.

Õppekeel kõigis nimetatud laste- ja noorteesutustes on valdavalt eesti keel, kuid sõltuvalt piirkonnast ja vajadustest kasutatakse kakskeelset õpet või võetakse õpperühma vastu ka muukeelseid lapsi.

KOKKUVÕTE

Laste ja noorte turvalist elukeskkonda iseloomustavad näitajad on samuti üldplaanis head, laste ja noorte hõivatus koolivälise tegevusega on kõrge. Tõenäoliselt on aga siingi piirkondlikud erinevused olemas, sõltudes suuresti lapsevanemate sotsiaalmajanduslikust seisust ning kohaliku omavalitsuse võimalustest. Käesoleva profiili formaadi sisse ei mahu detailsem laste ja noorte tervisekäitumise analüüs, mis annaks parema lähtekoha noortega seotud tegevuste tõhustamiseks. Tähelepanuvääriv on endiselt fakt, et lapsi on maakonnas järjest juurde tulemas ning lastehoiu teema jääb endiselt teravaks vajaduseks, mis vajab omavalitsuse tasandil tõsisem uurimist ning lahendamist.

4. TERVISLIK ELU-, ÕPI- JA TÖÖKESKKOND

Tervist edendavad asutused

Terve kogukonna toetamiseks on Tervise Arengu Instituut algatanud tervist edendavate asutuste (koolid, lasteaiad, haiglad, töökohad) võrgustike loomise üle 5 aasta tagasi. Tabelist 7 on näha, kuidas Harjumaa asutused võrgustikuga on liitunud. Üldiselt on tervist edendavate asutuste osakaal samaliigiliste asutuste seas marginaalne, kuid see ei välista tervisedenduslike põhimõtete rakendamist võrgustikku mittekuuluvates asutustes. Hetkeseisuga on võrgustikuga liitunud asutustes tervisedenduslik motivatsioon väga kõrge ning võib öelda, et tulevikus on näha järjest suuremat asutuste huvi võrgustikuga liitumise osas.

Tervist edendavad	Aasta					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Töökohad	0	3	4	4	4	6
Lasteaiad	0	2	8	10	11	14
Koolid	2	3	3	5	5	7

Tabel 7. Tervist edendavad asutused Harjumaal (TAI 2010).

Üldkasutatavad spordirajatised ja terviserajad

Harjumaa Spordiliidu hinnangul on maakonna üldseis spordirajatiste ja terviseradade osas hea. Viimastel aastatel on valminud rida suuri kompleksbaase, parandatud on koolide sportimisvõimalusi, rajatud tervise- ja suusaradasid, millest osad on kasutatavad ka pimedal ajal. Samuti on rajatud mitmeid uusi kergliiklusteid. Kõigi viimati nimetatud positiivsete trendide juures on oluline roll kohalike omavalitsuste algatustel ning võib öelda, et planeeritavad tegevused toetavad hästi rahvaspordi harrastamist.

Spordirajatiste ja -hoonete hulk ning seisukord on linnalähedastes kantides (vt kantide liigitust teemaplaneeringust "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2009-2015") hea. Maalistes ja ääremaa kantides on olukord halvem. Maalistes keskuskantides on sageli olemas mitmesuguseid avalikke spordirajatisi ja -ehitisi, kuid sageli on need amortiseerunud ning vajavad investeringuid. Muudes maalistes ning ääremaa kantides on suur vajadus

spordiväljakute ja külaplatside järele, kus oleks võimalik mängida ka sportlikke mängu. Vastavad vajadused on välja toodud kantide kaupa ka teemaplaneeringus.

Täpset nimekirja spordirajatistest ei ole olemas, sest Eestis on täpsustamata rajatiste definitsioonid, siiski võib kokkuvõtlikult öelda, et maakonnas (va Tallinn) on:

- 34 suurt spordikompleksi (erinevad spordisaalid ja/või sise-/välisplattid ning laste ujumis- või võistlusvannid);
- 38 spordisaali (reeglina üldhariduskoolide juures), kus saab mängida erinevaid pallimänge;
- 16 rajatist ujumisvõimalustega;
- Umbes 30 avaveekogu ujumiskohta;
- 300 välisväljakut või -kompleksi (jalg-, korv- ja võrkpall, tennis, kergejõustik);
- 30 ATV- ja motokrossi sõidurada;
- ratsabaasi või ratsatalu;
- 10 väikesadamat või veesporti harrastamiseks mõeldud kohta;
- 30 suusa-, jooksu- ja terviserada;
- 10 jahilaskurada (tiiru);
- 100 rampi või mänguväljakut;
- 20 matka- ja looduseõpperada;
- 100 lauamängude (male, kabe, koroon, lauatennis) saali või ruumi;
- 10 väljaarendatud kergliiklusteed ratta- ja rulluisusõiduks.

Harju maakonna rohevõrgustiku pindala on 2294,81 ruutkilomeetrit ja Harju maakonna pindala on 4315,8 ruutkilomeetrit. Kogu maakonna pindalast moodustavad rohealad 2020,99 ruutkilomeetrit. Kogu maakonna pindalast moodustavad rohealad 53%. Paljusid rohealade piirkondi on võimalik kasutada rekreatsioonialadena, kus on matka- ning terviseradu.

Maakonna arengukavas (Harju maakonna arengukava 2025) on ära toodud mitmed erineva tasandi tulevikusuunad rekreatsioonivõimaluste suurendamiseks. Maavalitsuse plaani kohaselt soovitakse rajada ujulad ka Riisipere-Turba ning Kehra kanti, mis kataks maakonna ujulatevõrgustikuga täielikult ning tulemus oleks parem kui normdokumendid ette näevad.

Samuti on sihiks võetud kokku leppida üleüldine optimaalne spordirajatiste võrgustik, mis arvestab kasutajate vajadusi ja võimalusi.

Hetkeolukorda hinnates on spordirajatiste (saalide, komplekside jne) kasutatavus kõrge, vabu treeningaegu on vähe ning terviseradadel inimesi palju.

Transport ja teedevõrk

Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakond on sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringu koostamise käigus läbi viinud kantidepõhise transpordi-uuringu, millest selgub, et valdavas osas maakonnas ei vasta ühistransport vajadustele, kuna üha rohkem maakonna elanikke sõltub linnades, eriti Tallinnas asuvatest töökohtadest, mistõttu on kasvanud ja kasvab edaspidigi tööalane pendelränne. Mitmetes kohtades tuvastati, et ligipääs peatustesse on raskendatud ning leevendava meetmena nähti ette kergliiklusteede abil ligipääsu parandada.

Liikluse intensiivsuse kaardid on kättesaadavad järgmistelt aadressidelt:

http://www.mnt.ee/atp/failid/2008_aasta_liiklusloenduse_tulemused_7.pdf

http://www.mnt.ee/atp/failid/2008_aasta_liiklusloenduse_tulemused_9.pdf

Liikluse intensiivsuse kasv teedel on viimase aasta jooksul vähenenud tänu majanduslikult raskele ajale, kuid majanduse elavnedes on oodata jätkuvat liikluse intensiivsuse kasvu nii isikliku transpordi kui ka raskevedude osas. Isikliku transpordi kasvu oleks võimalik pidurdada ühistranspordivõrgustiku optimeerimisega, muutes see konkurentsivõimelisemaks, et inimesed valiksid oma igapäevasteks töölesõitudeks just ühistranspordi.

Kergliiklusteede võrk

Olemas on kaardid olemasolevate ja planeeritavate kergliiklusteede kohta. Kaardid valmisid uuringu käigus, mis koostati seoses kergliiklusteede alase teemaplaneeringu ettevalmistamisega. Antud teemaplaneeringuga on kavas välja töötada ühtne kergliiklusteede võrgustik ning see on aluseks kohalikele omavalitsustele kergliiklusteede planeerimisel ning väljaehitamisel.

Keskkonnamõjurid

Keskkonnaseisundi näitajate osas on kättesaadavad andmed spetsiifilised ning neid kogutakse vastavalt keskkonna-uuringutele spetsialiseerunud asutuste määratletud vajaduse alusel. Harju maakonna üldise keskkonnaseisundi kohta võib öelda, et sinne intensiivsem majandustegevus jätab kindlasti oma tugevama jälje kui vähem intensiivse majandustegevusega maakondades. Enam tähelepanu vajavad näitajad valdkondades, mis on seotud suure reostusriskiga ettevõtetega. Samas on keskkonnamõjurid omaette suurem teemavaldkond, mille kajastamine ja analüüs antud profiili aja- ja ressursiraamidesse ei mahu. Hea üldpildi saamiseks oleks vajalik kirjeldada nii joogivee kui ka välisõhu kvaliteeti, mageveekogude seisundit (sh ametlike ja mitteametlike supluskohtade olukorda) ning jäätmekäitlusega seotud punkte. Kõikides nimetatud valdkondades on teatud andmed kättesaadavad, kuid maakonna üldseisundit on antud tingimustes ja kättesaadavate andmete põhjal raske hinnata, see vajab olulisi lisaressursse.

Kuriteod

Kuritegevuse statistikat Harjumaal iseloomustab alltoodud tabel (Tabel 8.).

	2006	2007	2008
Kuriteod kokku	5110	5085	4970
Isikuvastane kuritegu	465	600	787
Rahvatervisevastane kuritegu	59	223	165
Varavastane kuritegu	2718	2432	2494
Liikluskuritegu	587	732	601
..mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis	544	676	582
Varavastaste kuritegude osakaal (%)	53	48	50
Isikuvastaste kuritegude osakaal (%)	9	12	16

Tabel 8. Kuritegevus Harjumaal (ESA 2009).

Hetkel on kättesaadavad andmed vaid viimase 3 aasta kohta, varasem andmeallikas ja andmete töötlemise meetoodika ei võimalda neid omavahel võrrelda. Andmehulk on ebapiisav,

et selle põhjal tõsisemaid järeldusi teha. Siinkohal on otstarbekas toetuda Põhja Prefektuuri enda aastatepikkusele kogemusele ja tehtavale ennetustööle valdkonnas, mis eeldab teadvustatud koostööd maakonna poliitiliste struktuuridega.

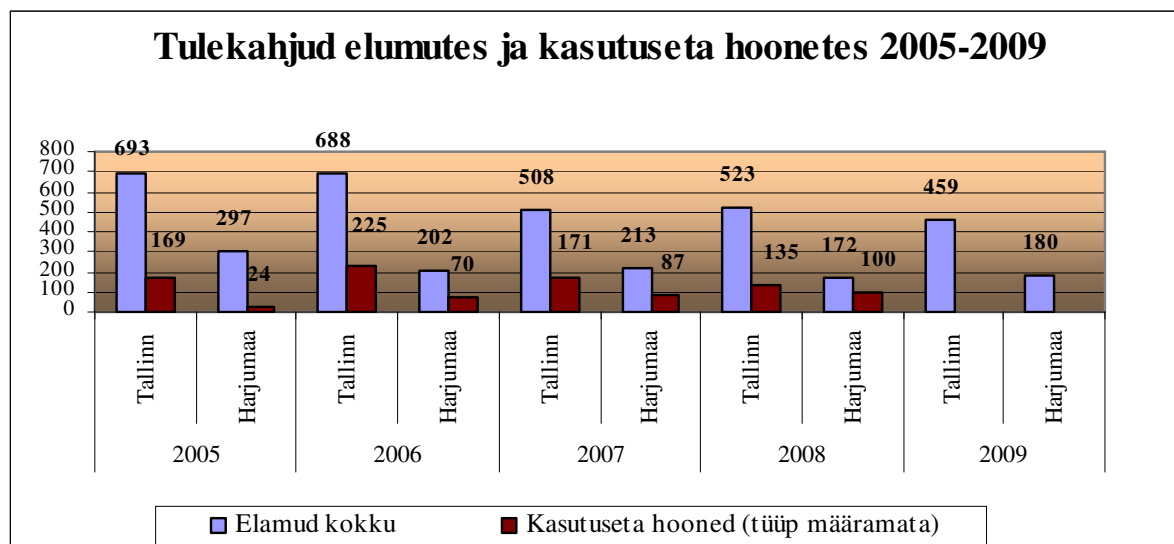
Tulekahjud

Tulekahjude statistika kogumise meetodika on Põhja-Eesti Päästkeskuses ja Eesti Statistikaametis erinev. Alljärgnevalt on ära toodud tulekahjude arv ja tules hukkunute arv Harjumaal. (Tabel 9.) Tulekahjude osas on tabelis eristamata tulekahju liik.

	2004	2005	2006	2007	2008
Tulekahjud	1646	1489	2300	1370	1240
Tules hukkunud	12	11	18	14	7

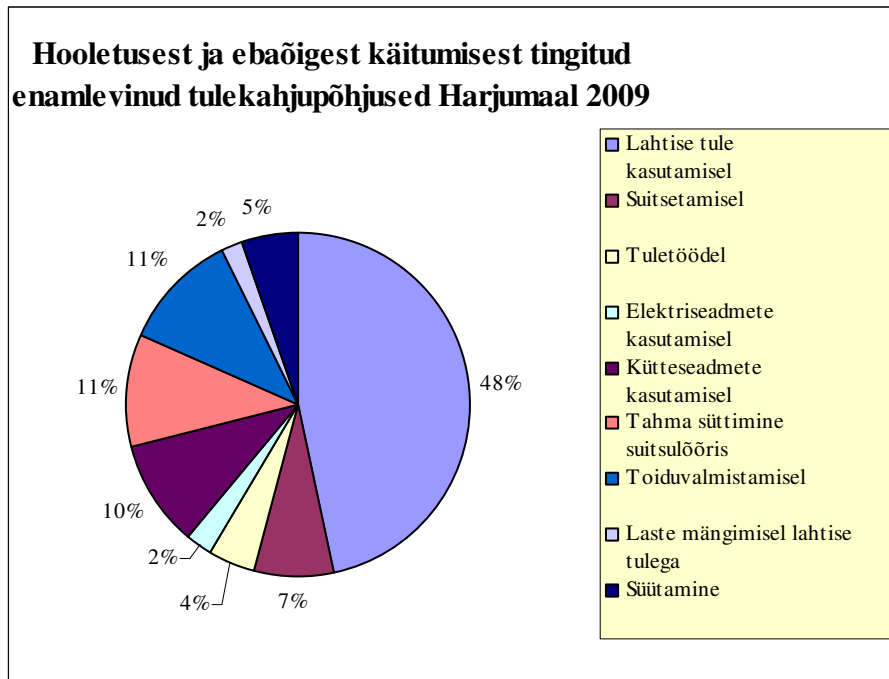
Tabel 9. Tulekahjud ja tules hukkunud Harjumaal (PEPK 2010).

Elamute tulekahjudes on viimase 5 aasta trend langev, kuid kasutuseta hoonete osas on põlengute arv hoopis kasvanud. (Joonis 18.) 2009. aasta kohta kasutuseta hoonete tulekahjude andmed puuduvad.

Joonis 18. Tulekahjud elamutes ja kasutuseta hoonetes Tallinnas ja Harjumaal aastatel 2005-2009 (PEPK 2010).

2009. aasta hoonetulekahjude põhjuste seas on valdavaks hooletus (75%). Suuremad tulekahju põhjused on hooletus lahtise tulega ümberkäimisel ja toiduvalmistamisel ning kütteseadmete ebapiisav hooldus või muu kütteseadme kasutusest tulenev põhjus.

Joonis 19. Hooletusest ja ebaõigest käitumisest tingitud enamlevinud tulekahjude põhjused Harjumaal 2009. aastal (PEPK 2010).

KOKKUVÕTE

Tervislikku elu-, õpi- ja töökeskkonda iseloomustavad indikaatorid toovad välja selge vajaduse valdkonna põhjalikumaks uurimiseks. Positiivselt poolelt saab esile tõsta spordivaldkonna ülevaatlikkust ning head korraldustaset. Siiski tuleb märkida, et suurem osa maakonna spordiga seotud tegevustest (va Tallinn) on Harjuma Spordiliidu hinnangul seotud laste- ja noortega ning võistlusspordiga. Seega võib olemasolevate andmete põhjal soovitusliku tegevussuunana välja tuua täiskasvanud elanikkonnale suunatud rahvaspordi sihipärase laiema propageerimise nagu seda on tehtud Tallinnas. Transpordi ja teedevõrgu osas on põhjalike analüüside tulemusena tegevussuunad määratletud ning sealjuures on arvestatud ka mõjuga maakonna rahvastiku tervisele. Kuritegevuse ja päästevaldkonna osas on vastavad organisatsioonid panustanud oluliselt ennetustegevustesse ning koostöö maakonna ja kohalike omavalitsuste tasandil peab jätkuma.

5. TERVISLIK ELUVIIS

Käesolevas peatükis keskendutakse maakonna tasandil tervislikku käitumist toetavate tegevuste pakkumisele. Inimese tervisekäitumist mõjutavad otseselt isiku enda hoiakud, väärtushinnangud, harjumused, oskused, uskumused ja motivatsioon, mis omakorda on keerukates sõltuvussuhetes inimest ümbritseva elukeskkonnaga.

Tervisealase teabe kättesaadavus

Harju Maavalitsuse infokanalid tervisealase info levitamiseks on järgmised:

- sihtgrupipõhised postiloendid
- Harju Maavalitsuse koduleht www.harju.ee
- Infopäevad ja koolitused (konkreetsetele sihtgruppidele)
- Avalikud seminarid ja konverentsid
- Tervisealaste infomaterjalide levitamine erinevatele sidusgruppidele maavalitsuse kaudu

Tervislikku eluviisi toetavad üritused maakonnas

- Konverentsid ja seminarid elanikkonnale, kus tutvustatakse nii päevakajalisi kui ka teisi tähelepanu vajavaid terviseküsimusi ning tehakse ülevaade rahvatervisega seotud uuringutulemustest
- Infopäevad ja -ümarlauad erinevatele elanikkonna sihtgruppidele
- Eraldi infopäevad ja ümarlauad on Tervist Edendavatele Koolidele ja Tervist Edendavatele Lasteaedadele
- Liikumisüritused Harjumaa elanikele: õpilastele, täiskasvanutele, puuetega inimestele
Üritustel jagatakse tervise-alast infot ja teostatakse lihtsamaid terviseuuringuid
- Harjumaa Parima Koolisöökla konkurss
- Suitsuprii klassi konkurss
- Projektikonkurssid: võimalik esitada projekte oma kodukandi tervisedenduslikeks tegevusteks.

Tervisedenduse projektid

Tervisedenduse tegevusi viiakse läbi projektipõhisena. Selleks on toimunud elanike tervist toetavate projektide konkursid südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamise, HIV/AIDS'i ning narkomaania ennetuse kategooriatena. Püsivaid projektikonkursse seni välja kujunenud ei ole, konkursse viiakse läbi vastavalt võimalustele. Kahe aasta jooksul on toimunud 10 erinevat projektikonkurssi Harjumaa KOV-idele, koolidele-lasteaedadele ja MTÜ-dele:

2008

- Uimastiennetusprojekt: „Tunne ennast ja oma vaenlast“ - sihtgrupp: koolid ja noortekeskused. Toetati nelja valda/linna ja nende allasutusi
- Südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamise projekt: „Terves peres terve laps“ - sihtgrupp Harjumaa pered (vanemad koos lastega). Toetati nelja valda/linna ja nende allasutusi
- Südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamine: „Tervisepäev“ - sihtgrupp: Harjumaa puuetega inimesed
- Südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamine: „Tervis meie vallas/linnas“ - sihtgrupp: Harjumaa elanikud. Toetati kuut valda/linna ja nende allasutusi
- Südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamine: „Südamepäev“ - sihtgrupp: Harjumaa elanikud. Toetati üheksat MTÜ-d ning valda/linna ja nende allasutusi
- HIV/AIDS ennetus „Hoolin endast ja teistest“ - sihtgrupp: Harjumaa noored. Toetati nelja valda/linna ja nende allasutusi

2009

- Südame- ja veresoonkonna haiguste ennetamiseks toetati projekte:
- “Suvine tervise- ja spordipäev 2009” - sihtgrupp: Harjumaa puuetega inimesed
- „Infokoolitus Harjumaa koolidele“ - sihtgrupp: Harjumaa koolide personal
- „Harjumaa elanike spordipäev“ - sihtgrupp: Harjumaa elanikud, eraldi sihtgrupp: koolinoored
- „Õppepäev Harjumaa lasteaedadele”: Harjumaa lasteaedade personal, eraldi sihtgrupp Tervist Edendavad Lasteaiad

- “Harjumaa koolilaste ujumispidu” - sihtgrupp: Harjumaa õpilased
- „Parimad Tervist Edendavad Koolid ja Tervist Edendavad Lasteaiad“ - sihtgrupp: TEK ja TEL võrgustikku kuuluvad asutused

2010 aasta toetusprojekte ei ole kinnitatud.

Kolme aasta lõikes on märgata toetuse vähenemist rahaliste vahendite näol, mis on põhjustatud majanduslikust olukorrast. Huvi tervisedenduslike projektide koostamise ja tervise väärtustamise vastu Harjumaa KOV-ides ja nende allasutustes kui ka III sektoris on näidanud aga väga suurt tõusutrendi.

KOKKUVÕTE

Maakonna tervisedenduse tegevused katavad kõige valulisemad tervisevaldkonnad, kuid süsteemse ja tervikliku lähenemise jaoks jääb puudu ressurssidest. Viimaste aastate jooksul on valdkonnas juhtivate koordineerivate organite koostöö (maakonna tervisenõukogu ja traumameeskond) märgatavalt tihenunud ning selle tulemusena on kavandatud ja valmimas mõned olulised arengudokumendid, mis hindavad nii olemasolevaid võimalusi kui ka vajadusi. Arvestades maakonna suurust ning rahvastiku eripärasid on tegevuste planeerimine mõneti keerukam ning toimiva süsteemi loomine aeganõudvam protsess.

6. TERVISETEENUSED

Tervishoiuteenused

Maakonnas on 4 haiglat: Keila, Kallavere, Loksa ja Viimsi. Neist esimene reorganiseeriti 2009. aastal SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla järel- ja hooldusravihaiglaks, kus jätkub nii ambulatoorse eriarstiabi kui tasulise hooldusteenuse andmine. Erakorralist abi pakub Kallavere ja Loksa haigla, mõlemal on kasutada 1 kiirabi brigaad. Viimsi haiglas pakutakse erakorralist arstiabi vaid sünnituse ja günekoloogiliste juhtude puhul. Reorganiseeritud Keila haigla kiirabi brigaad jätkab piirkonna elanike teenindamist.

Koduõendusteenust pakub kokku 7 ja hambaravi 36 teenusepakkujat. Apteeke on Harjumaal 30.

Harju maavanema korraldustega on Harjumaal välja antud 70 perearstile oma nimistu. Hetkel on täitmata üks nimistu Jõelähtme vallas, kus alates 2009 aastast töötab üks arst kahe nimistuga.

Olemas on andmed eriarstiabi, ämmaemandateenuse ja töötervishoiukorralduse osas, kuid need vajavad põhjalikumat analüüsi.

Nõustamisteenused

Perenõustamine on ainus teenus, mis on omavalitsustes toimunud juba aastaid, seda hinnatakse äärmiselt vajalikuks ja perede poolt hästi vastuvõetavaks teenuseks.

Sageli teised nõustamisteenused kohapeal puuduvad, esmatasandi nõustamist viivad läbi omavalitsuse sotsiaaltöötaja ja lastekaitsetöötaja. Noortenõustamine toimub keskustes, kus erinevate projektide raames viiakse läbi nõustamisteenuseid. Kaasatud on ka erinevate valdkondade spetsialistid (perearst, politsei, psühholoog, arstid).

Suitsetamisest loobumise nõustamine kohapeal enamasti puudub, vajadus on kindlasti olemas. Samuti on puudusi toitumisealase nõustamise ja seksuaalnõustamise osas. Erivajadustega laste nõustamise kättesaadavus on hea: koolide/lasteaedade juures on erinevaid spetsialiste, kasutada saab Ida-Harju Õppenõustamiskeskust ja Harjumaa Nõustamiskomisjoni ning samuti psühhiaatriaigla erinevate spetsialistide abi. Vajadus suureneb iga aastaga ning tundub, et vastava eriala spetsialiste napib.

Samuti on probleeme vangist vabanenute ning narkosõitlaste nõustamisega. Esimese nõustamise saavad vanglast vabanenud sotsiaallosakonnast ja/või kriminaalhooldusametnikult, kuid see ei ole järjepidev. Lähimad nõustamiskabinetid on Keilas ning Tallinnas, kuid enamuse probleemidega inimesi sinna ei jõua, sest puuduvad rahalised vahendid sõidukulude katmiseks. Süsteem tervikuna aga puudub.

Peamiselt ostetakse nõustamisteenused sisse. Abivajaja pöördumisel suunatakse ta vastava spetsialisti poole. Suur vajadus on lapsevanemate lapsevanemaks olemise koolitamise järele.

Kindlasti on vaja nõustamiskeskustesse rohkem psühholooge ja toitumisspetsialiste, kelle juurde saaks inimesi suunata. Muret tekitavaks trendiks on unehäirete sagenemine, mis samuti nõuab spetsialisti tähelepanu ning oskuslikku nõu.

Kuni 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimisega

Kuni 2-aastaste laste hõlmatus immuniseerimisega on alates 2005. aastast pisut langenud: 97%-lt 95%-ni, mis on piisav tase rahvatervise seisukohast.

KOKKUVÕTE

Tervishoiuteenused on reguleeritud riiklikul tasandil ja eeldusel, et teenused on elanikkonnale otstarbekalt kättesaadavad. Nõustamisteenuste osas on inimesed paljudest teenustest väheteadlikud ning teenused ei ole kergesti kättesaadavad (teenuse saamiseks tuleb minna Tallinnasse). Sellest lähtuvalt on nõustamise osas vajalik analüüsida elanike vajadusi täpsemalt ning luua toimiv koostöövõrgustik institutsioonide vahel, jõudmaks tervikliku maakondliku nõustamissüsteemi väljakujunemiseni.

TERVISEPROFIILI KOOSTAMISE PROTSESS

Tegevus	Tähtaeg	Vastutaja
Ettevalmistav järk		
Terviseprofiili algatamise ja meeskonna koostamise ettepanekud	Detsember 2009	Kerli Tamm
Terviseprofiili juhi määramine ja meeskonna loomine	Detsember 2009	Ülle Rajasalu
I järk		
Terviseprofiili esimene töökoosolek maakonna tervisenõukogus	21.01.2010	Kerli Tamm
Terviseprofiili indikaatorandmete kogumine, kirjeldamine ja esmane analüüs	21.01-16.02.2010	Määratakse esimesel töökoosolekul
Terviseprofiili andmekogu avaldamine veebis	19.02.2010	Kerli Tamm
Lisaanalüüsi vajaduse määratlemine ja tellimine	22.02.2010	Kerli Tamm
II järk		
Terviseprofiili teine töökoosolek maakonna tervisenõukogus	15.03.2010	Kerli Tamm
Terviseprofiili põhjal tegevussuundade väljatöötamine	15.-19.03.2010	Harjumaa Tervisenõukogu
Terviseprofiili ja tegevuskava kinnitamine	25.03.2010	Ülle Rajasalu
Terviseprofiili ja	25.03.2010	Kerli Tamm

tegevuskava esitamine rahastajale		
III järk		
Terviseprofiili ja selle tegevuskava alusel valdkondlike tegevuskavade koostamine	-1.07.2011	Harju Maavalitsuse tervisenõukogu

HARJUMAA TERVISEDENDUSE TEGEVUSKAVA 2010-2013

TEGEVUS	2010	2011	2012	2013	VASTUTAJA/ KOOSTÖÖPARTNERID	HINNANGULINE MAKSUMUS EEK
EESMÄRK: Maakondlikud tervisedenduslikud sekkumised teostatakse kõiki sihtgrupe võrdselt informeerides, andes seeläbi võimalusi osaleda tervisedenduslike planeeringute kavandamisel ja läbiviimisel.						
Terviseprofiili järjepidev uuendamine ja sekkumiste kavandamine	x	x	x	x	Maavalitsuse Tervisetuba (TT), Harjumaa Tervisenõukogu (TN) ja kõik huvigrupid	200 000
Harjumaa kodulehe järjepidev uuendamine Harjumaad/kogu riiki puudutava terviseinfo edastamiseks ja metoodiliste materjalide levitamiseks	x	x	x	x	TT, TN, koostööpartneriteks olevad organisatsioonid	50 000
Arendada kohalike omavalitsuste suutlikkust paikkondade rahvastiku tervise hindamiseks ja analüüsimiseks ning tervisedenduslike sekkumiste planeerimiseks ja elluviimiseks	x	x	x	x	TT, TN, Harjumaa Omavalitsuste Liit (HOL), KOV-id,	700 000
Toetada Harjumaa elanike algatatud tervisesekumisi ja tervisealase teabe jagamist rahvatervise edendamiseks ja terviseteadlike harjumuste kujundamiseks	x	x	x	x	TT, TN	1 000000

Nõusamisteenuste arendamine- tervisege tegelevate asutuste kaardistamine ja asutustevahelise koostöö võimestamine, tegevuste elluviimine (eeskätt vereringeelundite haiguste, pahaloomuliste kasvajate ja rasedate suitsetamisega tegelevad asutused).		x	x	x	TT, TN, perearstikeskused, perekoolid, koolid, noortekeskused, TET-võrgustik.	600 000
EESMÄRK: Laste ja noorte ning nendega tegelevate töötajate/lähedaste turvaline ning tervislik areng						
TEK ja TEL võrgustiku järjepidev arendamine	x	x	x	x	TT, TEK ja TEL võrgustik	300 000
Laste ja noortega tegelevate spetsialistide ning lapsevanemate teadlikkuse tõstmine (koolitamine) enese kui ka laste-noorte sotsiaalse kompetentsuse (suhtlemisoskused) tõstmiseks	x	x	x	x	TT, Cordoni perekool, perekeskus Sina ja mina	500 000
Haridusasutuste tervishoiutöötajate, sotsiaalpedagoogide toetamine, koolitamine tervisenäitajate seire ja hindamise teostamiseks ja tervisesekumiste kavandamiseks	x	x	x	x	TT, TAI, tervishoiutöötajad	200 000
EESMÄRK: Eelduste ja tingimuste loomine harjumaalaste tervise säilimist ja arendamist soodustavale füüsilisele ning psühhosotsiaalsele elu-, õpi- ja töökeskkonnale						
TET (Tervist Edendavad Töökohad)	x	x	x	x	TT, TAI, TET-võrgustik	75 000

võrgustiku arendamine ja võimestamine						
Tervislikku eluviisi toetavate riiklike kampaaniate koordineerimine maakonnas	x	x	x	x	TT	500 000
Terviseliikumist, ohutuselast ning psühhosotsiaalsed keskkonda puudutavad infopäevad/koolitused koostööpartneritele ja Harjumaa elanikkonnale	x	x	x	x	TT, Spordiliit, Eesti Haigekassa, Põhje-Eesti Päästkeskus jt koostööpartnerid	500 000
Tööelise elanikkonna tervise- ning tervisekäitumise kohta maakondliku statistika regulaarne kogumine ja analüüsimine	x	x	x	x	TT, TAI	70 000
Koostööalgatused terviseameti, perearstikeskuste, tööinspektsiooni, töötukassaga ja TET võrgustikuga		x	x	x	TT, TN, terviseamet, töötukassa, tööinspektsioon, TET võrgustik	35 000
Käivitada rahvaspordisari "Terve Harjumaa liigub!", mille kaudu jagatakse tervisealast infot, näidatakse õigeid tervisesporti puudutavaid võtteid ja tehakse kergemaid terviseuuringuid (sh tutvustatakse nende tegemiste vajadusi- võimalusi)		x	x	x	TT, TN, Harjumaa Spordiliit, KOV-id ja nende haldusalade asutused, TEK ja TEL võrgustikud, tervishoiutöötajad.	1 100 000
Esitada ettepanekuid seadusandluse	x	x	x	x	TT, TN	0

muutmiseks, mis aitavad kaasa nii riiklikke kui paikkondi puudutavate tervisesekumiste paremale planeerimisele ja toimimisele.						
EESMÄRK: Kõigile Harjumaa elanikele on tagatud kvaliteetne info terviseteenuste kättesaadavuse kohta						
Terviseteenuste pakujate infolevi tervisetoa kodulehel	x	x	x	x	TT, terviseteenuste pakujad	Kulud arvestatakse kodulehe pideva täiendamise sisse
Terviseteenuste pakujate infomess		x	x	x	TT, terviseteenuste pakujad	200 000

KASUTATUD ALLIKAD

1. Ainsaar, M. ja Oras, K. (2000) Laste arvu mõjutavad tegurid Eestis. Ainsaar, M. (toim.) *Laste- ja perepoliitika Eestis ja Euroopas*, Rahvastikuministri büroo, lk. 112 -133.
2. Oras, K., Unt, M. (2008) Sündimust mõjutavad tegurid Eestis. Tallinn: Rahvastikuministri büroo (http://www.rahvastikuminister.ee/public/Raport_19jaan.pdf) (viimati vaadatud 19.märts 2010)
3. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi taustadokument (24.04.2008):
<http://www.valitsus.ee/?id=8133> (viimati vaadatud 22.03.2010)
4. Harju Maavalitsus (2008) Harju maakonna arengustrateegia 2025.
<http://www.harju.ee/public/Arenguosakond/HMAS180209.pdf> (viimati vaadatud 22.03.2010)
5. Sotsiaalministeerium (2008) Rahvastiku tervise arengukava 2009-2020.
<http://www.sm.ee/aktuaalne/uudised/rta-2009-2020.html> (viimati vaadatud 22.03.2010)
6. Eesti Statsistika Ameti andmebaasid <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/statfile2.asp>
7. Eesti Haigekassa statistika <http://www.haigekassa.ee/haigekassa/statistika>
8. Tervise Arengu Instituudi statistika andmebaasid
<http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/dialog/statfile2.asp>; <http://www.tai.ee/index.php?id=5886>
9. Terviseameti järelevalve tulemused 2009.
<http://www.terviseamet.ee/keskkonnatervis/vesi/jarelevalve-tulemused.html> (viimati vaadatud 22.03.2010)
10. Tilts, I. (2009). Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamine. Tervise Arengu Instituut, Tallinn.

LISAD

Lisa 1. Harju maakonna asustustihedus linnades ja valdades 2002-2009. (ESA 2009)

Asustustihedus, elanikku km² kohta, kasvavas järjekorras					
	2002	2004	2006	2008	2009
..Padise vald	4,9	4,83	4,83	4,752	4,73
..Kõue vald	5,7	5,61	5,47	5,364	5,37
..Kuusalu vald*	9,6	9,54	9	8,995	9
..Kernu vald	9,6	9,5	9,49	9,519	9,57
..Anija vald*	6,1	12,09	11,99	11,946	11,94
..Nissi vald	12,6	12,47	12,36	12,23	12,22
..Keila vald	18,7	21,38	21,28	21,121	21,2
Harju maakonna vallad	20,3	21,18	21,22	21,353	21,53
..Kose vald	24,5	24,17	24,06	23,962	24,03
..Jõelähtme vald	24,7	24,68	24,65	24,827	24,94
..Kiili vald	23,5	23,63	24,05	24,609	25,21
..Raasiku vald	27,7	27,55	27,34	27,25	27,36
..Saue vald	37,4	37,44	37,64	38,007	38,41
..Rae vald	38,8	38,9	39,09	39,535	40,29
..Saku vald	42,8	43,08	43,36	43,616	43,88
..Harku vald	41,4	41,89	42,47	43,657	44,61
..Paldiski linn	124,8	70,2	69,64	69,038	68,69
..Aegviidu vald	79,2	77,53	75,61	73,601	72,93
..Viimsi vald	110,5	112,7	115,44	119,509	121,75
..Vasalemma vald	132,8	131,38	130,55	129,85	129,54
..Maardu linn	733,9	731,46	728,03	727,109	726,32
..Loksa linn	920,4	913,91	910,5	902,1	893,7
..Keila linn	898,8	898,09	897,32	897,132	897,61
..Saue linn	1430,5	1437,25	1451,86	1473,352	1486,25

..Tallinn	2517,4	2504,42	2503,27	2512,27	2518,44
..Kehra linn*	838,9
..Loksa vald*	8,1	7,94	.	.	.

* Kehra linna ja Loksa valla andmed kajastuvad liitumisjärgselt moodustunud omavalitsusüksuse andmetes.

Lisa 2. Standarditud suremuskordajad 100 000 elaniku kohta (ESA, 2008)

			2002- 2003	2004- 2005	2006-2007
Pahaloomulised kasvajakud	Mehed	Harju maakond	293,278	290,686	295,21
		..Tallinn	298,758	297,79	289,055
	Naised	Harju maakond	145,616	151,213	149,4
		..Tallinn	146,754	156,71	149,058
Vereringeelundite haigused	Mehed	Harju maakond	662,1	637,169	580,36
		..Tallinn	664,536	641,166	572,55
	Naised	Harju maakond	396,811	372,586	336,72
		..Tallinn	385,9	363,778	315,915
Õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad	Mehed	Harju maakond	227,334	210,362	192,54
		..Tallinn	230,776	219,548	189,544
	Naised	Harju maakond	47,557	45,584	42,33
		..Tallinn	45,285	47,639	42,222
..sõidukiõnnetused	Mehed	Harju maakond	19,67	17,631	21,28
		..Tallinn	17,611	14,875	17,866
	Naised	Harju maakond	5,292	7,053	6,42
		..Tallinn	4,299	7,77	5,471
..juhuslikud mürgistused	Mehed	Harju maakond	39,318	41,044	29,98
		..Tallinn	41,202	47,224	31,431
	Naised	Harju maakond	7,224	9,33	5,21
		..Tallinn	6,541	9,534	6,545
...alkoholimürgistus	Mehed	Harju maakond	20,447	20,784	18,31
		..Tallinn	21,189	23,649	18,197
	Naised	Harju maakond	5,93	7,02	3,35
		..Tallinn	5,311	7,294	4,105
..enesetapp	Mehed	Harju maakond	37,326	26,312	22,43
		..Tallinn	37,689	24,383	19,771
	Naised	Harju maakond	6,904	5,426	5,18
		..Tallinn	6,378	6,209	6,039
..rünne	Mehed	Harju maakond	18,08	14,161	9,21
		..Tallinn	20,235	15,815	9,209
	Naised	Harju maakond	3,26	3,251	3,47
		..Tallinn	3,546	3,472	3,417